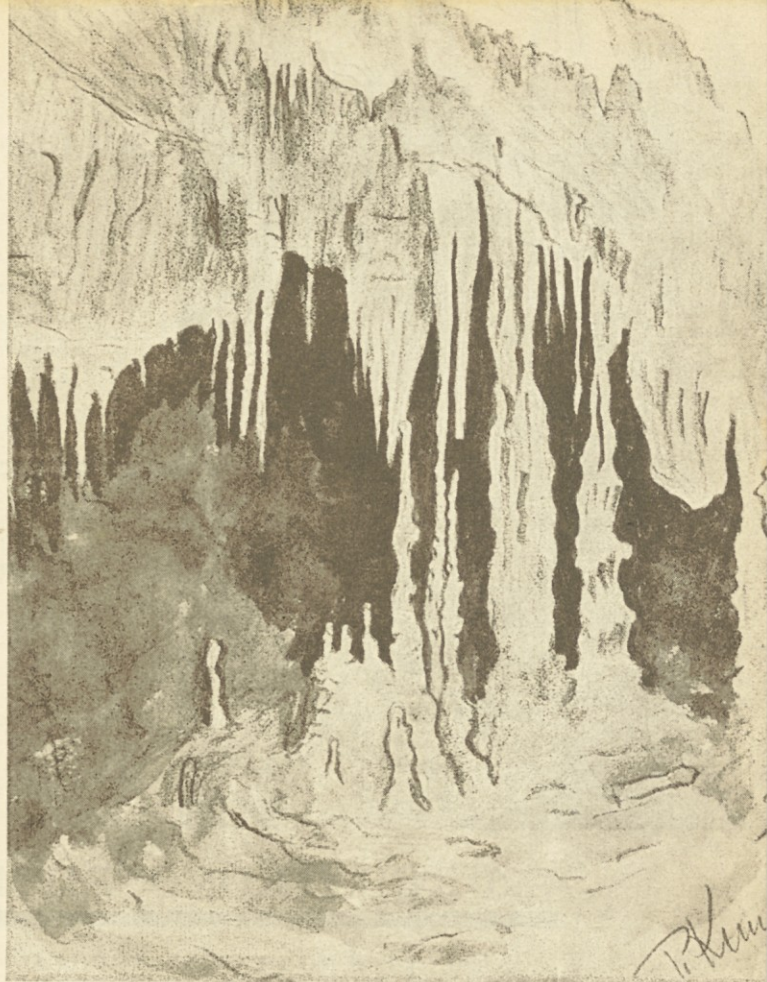

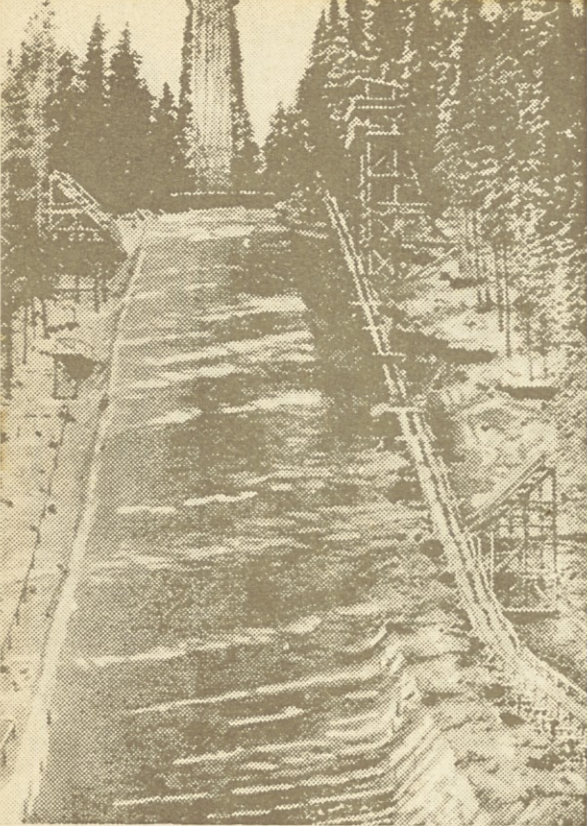
1934.
—
1935.

Razgati

List za odraslo mladino

6.

SMUČARSKA SKAKALNICA V VISOKIH TATRAH.

V Visokih Tatrah priredi letos sportna zveza FIS svetovne skakalne tekme. Na sliki vidimo vzorno skakalnico v Mliniskem, kjer pričakujejo novih svetovnih rekordov.

*Mladina,
„Razori“ naj bojo
tvoj najljubši list!
Širite „Razore“!*

7. UREDNIKOVO PISMO.

Dobri risarji naj poizkušajo srečo za velikonočno številko „Razorov“ in naj pošljejo za naslovno stran primerno risbo za Vel. noč najpozneje do 1. marca. Tudi sestavki, ki bi bili primerni za Vel. noč, ne smejo zakasnuti tega termina. — Milka Otovic: „Ob koncu 1934. leta“ je zakasnelo. Sicer pa po večini odgovarja priložnostni pesmi; nekoliko predolgo je. — Spanzing Friderik: Prejel sem prispevek, dasi je bil od daleč poslan in premalo frankiran. Preobširno je, kar si poslal, in premalo izpiljeno. Ni vse dobro, kar trenutno misli povedo; treba je misli prav razviti ter jih napisati zgoščeno, da se ne ponavljajo in da ne utrujajo bralca. — Musek Vitko: Kritike o haloških ornamentih uredništvo ne more priobčiti; zakaj ne, si lahko sam misliš. Priobčil pa bom takoj kak res originalen haloški ornament, če mi ga pošlješ. — Levičnik Alojz: Tako učen in načitan pa ni noben urednik, da bi poznal vsak stavek v vseh slovenskih knjigah. Mogoče je, da kdo kaj kje prepiše, in če dobi tudi honorar za to — pa Bog z njim. Prej ali slej ga bo že preganjala vest, ker bo uvidel, da pride vse na dan. Toda ti ne poveš, kdo je tak kradež! Kaj pa, če si malo nevoščljiv! — Prispevkov in slik, ki jih uredništvo ni naročilo, ne vrača. Skoraj vsak dopisnik prosi, naj mu urednik odpiše. To je nemogoče. Uredništvo prejme povprečno po 4—6 pisem na dan. Zato bo urednik odgovarjal le v svojih pismih v „Razorih“.

RAZORI

LIST ZA
ODRASLO MLADINO

III. LETNIK

1935

FEBRUAR

Slika k članku Aleksandrova kolej v Pragi. — Pogled s trga na glavni trakt.

FR. MILČINSKI:

ŮŠPICE.

V naši družini imamo fantičkov troje in jim je ime Gašper, Mihec in Boltazar. Najstarejši, Gašper, šteje osem let; najmlajši, Boltazar, še ne zna šteti, niti sploh ne, niti ne let, ima jih pa štiri; in slednjič Mihec, ta je, kar se tiče starosti, ravno v sredi med obema, no, kar, se tiče učenosti, pa vrstnik Boltazarjev.

Mlajša dva potemtakem še ne ločita svoje starosti. Tem bolj pa so vedele navihane ošpice, kako se pobiči vrste po letih. In kakor se spodobi: najprej so se oglasile pri najstarejšem, pri Gašperju.

Izpreletela ga je vročina, zaskелеle so ga oči, po obrazu so se mu razpasle rdeče lise in lotil se ga je kašelj, tako je bilo slišati, kakor da je pogoltnil malega kučka, ki mu zdaj laja globoko iz želodca: hov, hov, hov!

Mamico je zaskrbelo. Prišel je zdravnik s svetlim klobukom in črno palico, pretrkal je Gašperju s prstom hrbet in nanj pritisnil uho, s srebrno žlico mu je segel v usta in bolnik je moral reči: a — in še enkrat in bolj glasno: a. Potem je dejal: »Si že priden. Nič ni hudega, ošpice imaš. Pa mi ostani lepo v postelji, da se ne prehladiš!«

Mamica je rekla: »Sinko, slišal si, ubogaj!« in mu je dala pomarančo.

»Ja,« se je takoj oglasil Mihec, »Gašper ima pomarančo, jaz pa ne!«

»Da,« je odgovorila mamica, »Gašper ima ošpice, ti jih pa nimaš. Če jih mislita dobiti tudi vidva, ti, Mihec in Boltazar, dobita jih takoj, da bo opravljeno vse hkratu in jih ne boste pasli vsak zase, drug za drugim, šest dolgih tednov.«

No in se je res tako uredilo in drugi dan je tudi Mihec prejel pomarančo, kajti bil je tudi on lisast kakor starejši brat in je lajal: hov, hov, hov.

Je dejal Boltazar najmlajši: »Mamica, meni tudi pomarančo, jaz imam tudi ošpice.«

»Nimaš jih,« ga je zavrnila mamica.

»Pa jih bom kmalu dobil,« je obljubil in nato sta mu bratca dala od svojih pomaranč vsak en krhelj.

Boltazar mali jima je bil hvaležen in jima je stregel, donašal igrače in knjige s podobicami, in kadar sta kašljala, jima je iz proste volje in iz bratovske ljubezni pomagal, in se je prijazno razlegalo po sobi: hovhovhov, hovhovhov, hovhovhov.

Pa je skoro tudi Boltazarju prišla noč, nemirna in polna vročine, in ko je drugo jutro krmežljivo pogledal okoli sebe in bi se bil rad razjokal, kajti ni imel prijaznih občutkov, mu je mamica hitro čestitala: »O, Boltazar, čestitam, ošpice imaš!« In mu je čestitka tako dobro dela, da je pozabil na jok tem laže, ko je zdaj slednjič dosegel tudi svojo pomarančo.

Zdaj so ležali vsi trije. Po tretjem dnevu pa se je zaporedoma vsakemu obračalo na bolje, lise so bledele, kašelj je ponehoval.

Zunaj je sijalo sonce. Gašperju se je mudilo najbolj, rad bi bil vstal in šel nabirat cvetk, pa se je kremžil, ker so mu branili.

Mamica je rekla: »Dokler teden dni ne preteče, mi ne smeš iz postelje. Kako lahko bi se prehladil, pa bi ti ostala bolezen na očeh, ali v ušesih, ali na pljučih.«

Priskočil ji je na pomoč Mihec, bil je najbolj potrpežljiv od vseh treh: »Veš, Gašperček, ob pomaranče boš, če vstaneš.«

Pa je še Boltazar, najmlajši, navrgel svojo: »Če ne boš pliden, nikoli več ne dobiš ošpic, kajne, mamica?«

Tolikemu prigovarjanju se je Gašper seveda vdal in čakal, da mu ošpice poteko, in ker je imel dovolj časa, si je izmislil lepo uganko in kdor je ni znal rešiti, je zapadel pomarančo:

»Rdeče ima lise,
laja hov, hov
in je pomaranče — kaj te to?«

O d g o v o r : Ošpice.

(»Koroška vigred.«)

ILKA VAŠTETOVA:

III. **Z**AKLAD V EMONI.

(Zgodovinska povest.)

»Saj smo že na koncu!« je vzkliknila Dragomila, ki je z Rodanom stopala nekaj korakov dalje.

Resnično je bil rov zopet s poševno skalo. Rodan je s smolnico posvetil naokrog in potrdil:

»Da, na koncu smo. Valuk, pridi, da odrineva skalo!« In ponudil je Dragomili plamenico: »Prosim, drži!«

»Ne, ne! Plamenico ugasnemo, da nas njen svit ne izda, kadar odrinemo skalo!« je ukazal Valuk. »Stopi sem, Dragomila in primi Ratimira pod pazduho.«

Valuk je izročil ranjenca deklici in Rodan je udušil plamen v luži koncem rova. Ob skali, ki je zapirala rov, se je zasvetila špranja.

»Zunaj se že dani,« je ugotovil Valuk. Z Rodanom sta se uprla ob skalo. Napela sta vse svoje mlade moči, a skala se ni premaknila.

»Le pritisni!« je zasopihal Valuk in se zopet in zopet uprl ob skalo... Nič! »Dva krepka moža jo že odrineta...« je rekla stara Avrelija. Valuk je bil pač močan junak, železnih mišic, a Rodanove sile niso zalegle za odraslega moža, dasi so mladeniču od napora pokale kite v sklepih.

»Morava jo odriniti, morava! Sicer smo izgubljeni. Gotovo so že polovili zveri in opazili naš beg,« je Valuk stisnil skozi zobe.

»Izgubljeni!« je vzdihnila Dragomila in prosila Ratimira: »Sedi na tla, župan Ratimir, da ne omahneš. Pomagati moram mladcema. Čuješ? Prosim te, sedi!«

Ratimir se je predramil iz omotične dremavice. Čul je dekletov glas... Kaj pravi dekle? Izgubljeni? Zdaj, na potu rešitve? Ni mogoče! Zakaj izgubljeni?...

Čul je težko sopihanje obeh mladcev in zdajci je razumel: Skala!

Da, skala ali gotova smrt! Smrt preti tudi onemu, ki mu ga je veliki vojvoda Nepokor izročil z zaupljivim pogledom in trdno vero — smrt preti vojvodovemu prvorojencu Valuku, njemu, ki je bil že zdaj ponos vsega slovenskega naroda. Ratimiru se je zdelo, da vidi pred seboj vojvodove jeklenosive oči, ki mu kličejo: »Ratimir, varuj mi sina!«...

Dragomila je čutila, kako se je ranjeni junak poleg nje vzravnal. Že jo je rahlo odrinil in stopil mimo nje skozi temo tja, od koder je čul sopihanje izmučenih mladcev, ki sta zbirala moči, da iznova naskočita nepremakljivo skalo.

»Poprimimo vsi trije!« je velel Ratimirov glas, močan in jekleno zvoneč kakor vselej, kadar je poveljeval: »Eden — dva — zdaj!«

Nečloveško hropenje se je junaku izvilo iz grla, nadčloveška je bila moč, s katero se je uprl ob skalo... In skala se je zamajala... Medla svetloba je udarila v rov — vhod je bil odprt. Votlo je zabobnelo, ko se je skala preválila.

Toda še enkrat je zabobnelo. Poleg skale se je zrušil junak.

»Ratimir!« se je prestrašil Valuk in se sklonil preko njega.

Ratimir se ni ganil. Mrtvaško blede je sijalo njegovo obličje v jutranjem mraku.

»Nesti ga moramo! Primita!«

Valuk na enem koncu, na drugem Rodan in Dragomila — tako so nesli nezvestnega junaka med skalami navzdol in potem ob robu močvirja proti Donavi, ki se je med bičjem srebrno svetlikala. Ko so prišli do peščenega proda, so zagledali med visoko vodno travo skrit čoln. S težavo so prenesli Ratimira vanj in se drug za drugim vkrcali, skrbno se oziraje na okop mogočne obrske trnjave, ki se je v daljavi grozeče dvigala iz jutranjega mraka.

A komaj so odrinili od brega, je Dragomila, ki je gledala nazaj, pridušeno vzkriknila. Med skalami, kjer je bil vhod v rov, se je prikazala človeška postava, za njo še ena! Že je udarila prva puščica v rob čolna, druga je zadela ob Valukovo čelado in pljusknila v vodo. Toda bili so že sredi reke in mrak je ščitil begunce.

Kar zagledajo velik splav, poln Obrov, ki so se bližali z veliko naglico po reki navzdol. Za njimi še dva čolna, tudi polna obrskih stražnikov.

Valuk in Rodan sta se z vso silo uprla v vesla. Dragomila pa je sklonila glavo na kolena in zaječala od strahu:

»Bogovi, smilujte se! Morana prizanesi!«

Bili so že blizu brega. Še nekaj udarcev z veslom... A tudi splav se je ne daleč od njih pognal k bregu in Obri so — komaj dva streljaja s puščico od beguncev — naglo poskakali na suho in z divjaškim kričanjem tekli po bregu, da zajamejo begunce.

Valuk jih je videl in roke so mu za trenutek odrevenele... Nobene rešitve več! Kako bi utekli podivjani drhali, z nebogljenim ranjencem na rokah!

»Preden se izkrcamo, pritečejo do nas!« je zamomljal Rodan in povesil vesla.

»Po reki navzdol! Udari, kar moreš!« je škrtnil Valuk in z obupom v srcu je pognal čoln v drugo smer.

Divjaško rjovenje se je vendarle bližalo po bregu. Že so se bliskale prve sulice izza grmovja ne daleč za njimi. Po vodi sta se bližala čolna.

»Ulovijo nas in pobijejo kakor miši!« je siknil Valuk. »O, ko bi imel meč!«

Zdajci pa so vsi prisluhnili. Od gozda onkraj brega so prihajali čudni glasovi, kakor bučanje viharja in grmenje nevihte. A ni bilo časa, da bi si tolmačili čuden pojav. Obri, ki so tekli po bregu, so se ustavili ter obrnili in oba čolna sta krenila k bregu.

»Kaj je to?« je Valuk napeto poslušnil in oči so mu zažarele: »Sloveni! Bratje!«

Obrnil je čoln in ga pognal k bregu. Skočil je na prod, se v skoku vzel na breg in ozrl po planjavi.

»Hojho! Udari! Bij!«

Temen oblak jezdecev se je zakadil po planjavi nad Obre. Gromovito vzklikanje je odgovorilo Valuku, ki so ga bili jezdecji spoznali.

Valuk se je vrnil k čolnu.

Rešeni!

Naglo so begunci izvlekli ranjenca iz čolna in stekli z njim preko proda po bregu navzgor in preko travnikov proti gozdu, kjer so odložili nezvestnega Ratimira. Rodan in Dragomila sta ostala pri njem, Valuk pa se je zadrevil preko planjave za Sloveni, ki so se že zagnali nad Obre. Sloven, ki ga je ranila obrska puščica, je odstopil Valuku konja in orožje in Valuk se je zagnal v bojni metež. A Obri niso dolgo vzdržali silnega navala hrabre slovenske konjenice.

»Udari! Bij!« je vzklikal Valuk in švigal z mečem med Obri, da so se mu prestrašeni umikali.

Kmalu so se divji Azijci pognali v beg proti Donavi. Poskakali so vanjo in videlo se je le nerodno šofotanje po vodi in smešne trde kite poševnookih Mongolov so štrlele od njihovih potaplajočih se glav. Grohot zmagovitih Slovenov je spremljal obupno sovražnikovo borbo z valovi.

»O pravem času je prišla vajina pomoč, hvala ti, župan Svarunja in tebi, župan Ljuto!« se je Valuk zahvalil velmožema. »Sam Svetovid vama je pokazal našo stisko.«

»Svetovid in — moj debeli trebuh, hehehe!« se je smejal zavaljeni Ljuto.

Valuk ga je vprašaje pogledal, Ljuto pa je dobre volje razlagal:

»Vidiš, sin Nepokorov, tudi debelost je včasih koristna. Že pred polnočjo smo prihajali do tega gozda. In s Svarunjo sva poslala oglednike, da poizvedo, kje imajo Obri skrite čolne, da se prepeljemo čez reko. Meni se je ob misli na hladno vodo zahotelo po njej, saj smo se bili več dni potili na konjih po prašnih cestah, jaz, ki imam največ masti, še najbolj. Nu, proti jutru se splazim čez travnike k reki in kopel se mi je močno prilegla. Kar zagledam med skalami blizu reke štiri ljudi — prav za prav tri, ker četrtega so nesli. Dozdevalo se mi je, da so brez orožja in da niso Obri. Vendar sem jo na moč urno ubral čez travnike nazaj, kajti imel sem le nož pri sebi. Ko povem Svarunji, kaj sem videl, pa vzklikne: 'To so naši bratje!' In že smo bili na konjih in udarili smo iz gozda. Bogovi zahvaljeni, da nismo prišli prepozno!«

»Bogovi in tvoja debelost!« se je norčeval molčeči Svarunja. »A kaj je z Ratimirom?«

Ob robu gozda so razjahali konje. Svarunja je pristopil k ranjencu, se sklonil nad njim in poslušal nad njegovim srcem.

»Le slabo mu bije,« je zmajal z glavo.

»Preveč krvi je izgubil,« je prikimal Valuk, ves potr.

(Dalje prihodnjič.)

TONE SELIŠKAR:

IZ OMIŠKIMI RIBIČI PO JADRANU.

Zdajle pa si bomo ogledali vso ladjo! Začnimo kar na sprednjem krovu. Tu je nagradenih vrvi in verig na pretek, da se komaj izmotaš iz te neznanke pomorske šare. Z jambora visi velika mreža, ki se suši, spodaj pod krovom pa je prostor za moštvo ter shramba za ribe. Tu je tudi ledenica, da se ribe ne pokvari, ter velika jeklena posoda za pitno vodo in vodo za stroj. Vse je prepojeno z morsko soljo, duh po ribah ti povsod udarja v nos. Polovica moštva pravkar pripravlja mreže, mlad začetnik spretno krpa

Kapetan je poslal po telefonu znamenje v strojnico. Parnik stoji. Paro porabijo sedaj za parne vitle, na katere se zdaj, ko dvigajo mreže, navijajo jeklene vrvi. Vse moštvo je bilo zdaj zbrano na tem koncu ladje. Mreža je nova in vse je radovedno, kako se bo obnesla prvokrat.

Vitli ropočejo. Zdajci opazim prav v bližini ladje vitke delfine, ki se poganjajo kakor črni torpedi med vodo. Slutijo plen. Na stotine galebov spremlja ladjo. Vedo, da bo poceni gostija.

Mreža se že vidi pod morsko gladino. Polna je. Toda česa —? Mar rib, ali samo nič-vredne sluzaste robe z morskega dna? Počasi jo dvigajo na zadnji jambor, vse roke poprimemo, jo vlečejo na sredino krova in ko visi varno nad deskami, jo odvežejo.

Po deskah se razsuje vsa vsebina mreže. Ribe tolčejo z repi in se premetavajo. Kakšne čudovite živali! Nepopisen prizor je to. Toliko najrazličnejših vrst živali še nikdar nisem videl. Ribiči so pripravili lesene zabojčke in vsaka vrsta rib ima svoje določeno mesto. Tu so male srebrnice in prekrasne rdeče ribe, ki jim pravijo barbuni, velike in ozke ribe z ogromnimi gobci — to je riba Sv. Peter, modri brancini, morski listi ter pošastni nestvori, ki jim pravijo morski vrag. Sam gobec jih je. Gobec večji ko vse ostalo telo. In v gobcu grozni zobje. Strašno požrešna je ta riba. Še na krovu je hvasnila po drugi ribi, ki se je vrgla v smrtnem boju v njeno bližino. Še po mojem čevlju je udarila, grdoba. Pa jo je kuhar zgrabil in jo obsodil na smrt. Tudi nekaj morskih mačk smo ujeli. Te so zmetali na stran. Kuhar jim bo odrl kožo in to meso potem posuše na soncu. Potem so bile tu ribe z velikimi ovratniki kakor srednjeveški vitezi, majhne ribe, oborožene z velikimi bodicami, morski pajki, čudovite školjke, prekrasne morske zvezde in morski ježki, raki-samotari, ki živijo v školjkah, sipe, gobe, polži in ne vem kaj še vse.

Ko so odnesli ribe in druge užitne živali v shrambo, so vse ostale živali kar z lopato pometali nazaj v morje. To pa je gostija za delfine in galebe. Vsakokrat, kadar pade ta drobiž v vodo, se jih na tisoče zažene na valove.

Parni stroj je začel delovati, mrežo so ponovno spustili pod vodo in tako smo ves dan križarili okoli Visa in lovili. Nekaj potniških parnikov smo srečali in jadranic, proti večeru pa smo se pozdravili z angleško križarko.

Med tem pa je kuhar že pripravil kosilo. Na trg mu ni bilo treba hoditi. Nabral si je kar izpod mreže, kar je potreboval. Postregel nam je celo s črnim vinom in prijetno smo kramljali zgoraj na krovu s kapetanom in strojnikom. Marsikaj zanimivega sta mi povedala. Kapetan

Mrežo pripravljajo.

Parni vitli dvigajo mrežo.

je po rodu Italijan, toda že se je pohrvatil in prija mu pri nas. Strojnik pa je prevozil že vsa morja, zdaj pa je solastnik tega ribiškega podjetja in z vso vnemo je pri tem poslu. Včasih potegnejo z mrežo nenavadne stvari z dna. Zgodilo se je že, da so privlekli na dan staro rimsko čelado, orožje — morda se je na tistem mestu v davnih časih potopila kaka rimska galeja, da celo avstrijsko granato so nekoč zajeli.

Že pri kosilu sem opazil, da se ladja pozibava, ko pa sem se razgledal po mrtvem morju, sem videl razgibano morsko površino in bilo je videti, kakor da morje pričinja kipeti.

Lahko si mislite, da takle pogled za kranjskega Janeza, ki je vaje samo trdne zemlje pod seboj, ni kaj prijetnega. Debelinko se mi je hudomušno smehljalo, ko je videl moj zaskrbljen pogled.

Stopil sem h kapetanu na mostič in sonce je zahajalo. Zopet smo se bližali otoku Braču, ladja pa se je že počeno zibala. Valovi so zamolklo udarjali v njene boke in močni so bili posebno oni valovi, ki so butali v zadnji del ladje. Imel sem občutek, da se bom zdaj, zdaj postavil na nos.

Ribiči pa se niso prav nič vznemirjali. To me je pomirilo. Na večernem nebu so se razpotegnili sivkasti oblaki v dolge štrene.

— »To naznanja burjo!« je dejal kapetan Barbo in pogledal na barometer.

— »Še to po vrhu!« sem si mislil. Pa me je val zavrtel okoli svoje osi, da sem se komaj še ujel za steber v koji.

— »Ples je pričel!« sem se spomnil zdajci na Debelinko in sem nerodno plezal na krov in v spodnje prostore, kjer sem imel shranjeno zdravilo.

Počeno sem nagnil steklenko. Pa mi je vrag morski ponagajal. Močan val se je zaletel v bok, zdrsel sem na drugo stran in z rokami zakrilil okoli sebe, da bi se česa oprijel. Steklenica pa po tleh in vsa njena čudežna moč proti valovom po gobe!

Preklemansko je žalostno gledal Debelinko to nesrečo. Toda še bolj jaz.

Zlezel sem zopet na krov. Znočilo se je. Občuten mraz me je zajel in burja je zapiskala. V daljavi sem zagledal luči mesteca Bole in sem zavidal onim, ki so na kopnem. Bližali smo se Makarski pod Biokovo planino. Baš tu pa je vrelo burje. Tod se burja rodi, pravijo. In res je burja naraščala z ogromno silo. Tulilo je v noč ko tisoč vragov in parnik je v resnici plesal. Baš pred letom, tako mi je pravil Debelinko, je tu v bližini potisnila burja potniški parnik v pečino, kjer se je razbil.

In tedaj sem videl, da posel ribičev ni lahak. In da je zvezan z velikim naporom in življenjsko nevarnostjo. Bilo je menda okoli desetih zvečer, ko smo zaradi velikih valov morali prenehati z lovom. Kadar pa dvigajo mrežo, ladja stoji, ker porabi paro za navijanje vitlov.

To pa je bilo v resnici hudo. Zdaj so imeli valovi vso ladjo v oblasti in metali so jo na vse strani. Trdno sem se držal vrvi, da me ni odneslo, ribiči pa so delali z največjim naporom. Burja je rezala do kosti, valovi so se zaganjali na krov in ti morski vragi so se obračali tu kakor v sobi. Pa je povrhu ta zadnji del celo brez varnostne ograje! Ko se je mreža pokazala na površini in so jo s težavo dvignili na krov

in je obvisela na jamboru — so jo pričeli loviti. Kadar se je ladja nagnila na levo, je zaplesala tudi mreža na levo, pa zopet na desno in bilo se je bati, da ne popokajo vrvi. Zbudili so one ribiče, ki so že spali in z združenimi močmi so jo le ukrotili. To pot je bilo malo plena. Hitro so očistili krov, pričvrstili mrežo in vsak je poiskal zaveten kotiček. Po vrveh se je nabiral led!

Burja pa je kar naraščala. Spodaj v kabini sem se oklepal nekega železnega stebra. Bilo je temno. Električni vod se je pokvaril. Vsa ladja se je tresla in imel sem občutek, da jo bodo valovi zdaj, zdaj zdrobili.

Tu sem občutil, kako neznamenit je človek v tem elementu. Silna osamljenost se me je lotevala in za hip me je zgrabila groza. Čisto sam sem bil tu spodaj, okoli mene silni valovi, nad menoj orkanska burja.

Ničesar drugega mi ni preostajalo, kakor vdati se. Zlezel sem po strmih stopnicah na krov, s težavo, in ko sem se oprijel železne vrvi, me je zalil prvi val, ki se je zagnal čez ladjo. Trdno sem se držal. Bila je svetla noč in lahko sem gledal veličastno igro tega pobesnelega elementa. Burja je sikala, valovi so bučali, parnik pa si je z veliko težavo utiral pot v varno zavetje. Bil je sicer namenjen v Metković, pa je zdaj zaradi neurja bil prisiljen počakati boljšega vremena.

Umiril sem se. Zdelo se mi je vse to naravno in neizbežno. Saj je ne-spametno bati se. Kar bo — pa bo! Ognjeni krst morske nevihte sem preстал in zdaj sem z nekim notranjim ugodjem opazoval vso to silno razbesnelost morja.

Rad bi prišel na sprednji krov. Tam je moštvo! Z vsemi močmi sem se oklepal vrvi in se plazil skozi burjo in peno valov na premec. Srečno sem dosegel stopnice, ki vodijo h kapetanu, pa sem jo raje ubral navzdol k stroju. Do kosti me je burja prezeblala. Tu pa je bilo toplo. Nekaj ribičev se je zateklo semkaj — njihova ležišča so že bila pod vodo. Čepeli so na kupu premoga, kadili in bilo jim je prijetno na toplem. Stroj je rohnul z vso paro. Treba se je bilo boriti.

— »Čez uro bomo v Makarski!« mi je dejal strojnik. Tam bomo na varnem.

Pa sem se že privadil temu plesu. Stopil sem zopet na krov. Včasih so valovi zagrnili ves prednji del ladje. V daljavi sem opazil makarski svetilnik in kmalu smo privozili v mirnejše vodne zalive.

Ko sem se poslovil od naših ribičev in jim želel srečno pot v Metković in sem v Makarskem pristanišču sredi noči stopil na trdno zemljo, sem bil kakor pijan. Še postelja se je zibala, dokler se nisem pogreznil v globoko spanje.

Drugi dan sem si ogledal Makarsko. To je eno najlepših mest v Dalmaciji. Ko sem hodil po hribu Sv. Petra in gledal s pečine na morje, nisem mogel verjeti. Včeraj še razdivjano in razpenjano in v zraku tuleča burja, danes tišina, morska gladina pa kakor zrcalo. V daljavi sem zagledal »Nehaja«, ki je plul proti Metkoviću. Vse je že zelenelo. Opojen duh pomladi se je dvigal nad borovo šumo, rože so že cvetele in mandeljevo drevesce je bilo vse posuto s cvetjem.

Odpeljal sem se z avtobusom po novozgrajeni obalni cesti v Omiš.

Pot pelje skozi prijetne borove gozdove vedno ob morju in se dviga vse više in više. Tu je obala strma in ob cesti so napeljane železne vrvi, da ne pomeče burja popotnika v morje. Proti Omišu pa se cesta zopet niža k morju. Majhne ribiške vasice leže pod skalami, vinogradi so že prekopani.

Težko sem se poslovil od morja. Težko sem odhajal iz dežele sonca. Ko sem čakal v Zidanem mostu na zvezo za Ljubljano — je pričel padati sneg. Žalostno sem pogledal na breskvin cvet, ki sem si ga odnesel s seboj iz Dalmacije.

VIKTOR PIRNAT:

KAKO NASTAJAJO NAŠE ŠOLSKE POTREBŠČINE: SVINČNIKI, PERO IN ČRNILO.

Vsakdanja potreba v šoli pa tudi doma so nam svinčnik, pero in črnilo. Ko porabimo eno, kupimo drugo, nihče pa se ne vpraša, odkod to in kako je nastalo. Niso bili ljudje v vseh časih tako srečni, da bi bili imeli vse to. Tudi za denar ne. Šolanje je tozadevno stalo tedaj še mnogo več kot danes. V najstarejših časih so vklesavali v kamen znamenja za posamezne izraze ali pa tudi črke. Kasneje so za to uporabljali tanke plošče opeke, za tem voščene tablice, ter vanje s pomočjo okoničenih koščenih ali kovinskih palčic urezavali črke. Te pisalne palčice so bile na enem koncu priostrene, na drugem pa sploščene in gladke, da so z njimi izravnavali razpokline. To je bilo kaj zamudno delo.

Prevrat v načinu pisanja je povzročil okoli leta 800. pred Kr. v Egiptu »papyrus«, močvirna rastlina z velikanskimi listi, na katere so, na poseben način pripravljene, Egipčani pisali. Kitajci so pa že sto let pred Kr. iznašli poseben način izdelovanja papirja iz drevesne skorje, konopljinih vlaken, dlake in cunj. Hitro so to povzeli po njih tudi drugi narodi in z malimi spremembami je svet izdeloval papir na ta način vse do 17. stoletja po Kr.

Spočetka so pisali na papirus, pergamentni papir, z malimi čopiči ali peresi iz trstike. Gosja peresa so pričeli uporabljati šele kasneje in so jih rabili od 5. do 19. stoletja. Za pisalno tekočino, tako zvano črnilo, so tedaj mešali neke anorganske barve in saje, pa tudi barvano prst, pomešano z vodo in lepivom. Črnilo iz šišek, ki vsebuje železo, se je pojavilo že v srednjem veku. Kovinska peresa za pisanje so se začela širiti v drugi polovici prejšnjega stoletja. Bila so sicer že preje poznana, niso pa bila še toliko dovršena, da bi bila lahko postala temelj tvorniškega izdelovanja.

Svinčene palčice se pojavljajo šele proti koncu 12. stoletja. Izdelovali so jih iz lahko taljivih kovinskih zlitin. Nekaj časa so za njih izdelovanje uporabljali celo srebro. Sestavine onih lahkotaljivih zlitin pa so bile velika tajnost. Da bi izboljšali pisala, so jim kasneje pridali še živo srebro, kar je trajalo tja do 19. stoletja. Izdelovanje je bilo dokaj lahko in ne predrago. Ker je bil glavna sestavina teh pisal svinec, so jim dali ime svinčnik. Pri tem imenu je ostalo tudi kasneje in je še danes v veljavi ta naziv, čeravno v današnjih svinčnikih ni trohice svinca. Bistvena sestavina svinčnika je zdaj grafit, ruda, ki so jo sredi 17. stoletja odkrili na Angleškem. Takoj so jo pričeli uporabljati za pisanje.

Grafit kopljemo v zemlji. Mehka ruda je to, da se da praskati z nohtom. Lomi se v listkih. Barve je temnosive. Če ga vzameš v roko, je takoj vsa

umazana. Angleži so rezali iz grafitnih gruč palčice, stebričke primerne dolžine ter jih polagali med dva koščka lesa. Pri tem je seveda te temnosive rude kaj mnogo odpadlo, ker kar se je zdrobilo, ni bilo uporabno. Čistega grafita je tako polagoma pričelo zmanjkovati, grafit se je podražil. Pa so pričeli z najrazličnejšimi poskusi, kako bi porabili tudi manjše koščke in celo grafitov prah. Mešali so ga z raznimi lepili kot z arabsko gumo, s kolofonijo, z lojem, z žveplom, s šelakom in podobnimi stvarmi, vse vkup pa se ni obneslo in grafitni svinčnik se ni mogel razširiti. Se je tudi prehitro izrabljaj, ker je bil premehak.

Šele pred 138 leti je našel Francoz Conté najboljšo sredstvo za grafitni prah in to je naša siva prst, plastična glina. V kolikor so pač menjavali količino gline in grafitnega prahu, ki so ju medsebojno mešali, v toliko so dobili svinčnike različne trdote in uporabnosti. Izdelovanje se je pocenilo in svinčnik si je zavojeval svet. Danes je vsesplošen in vedno uporabljan predmet.

Ker smo že pri svinčniku, pa opišemo podrobno najprej njegov postanek.

Dvoje je potrebno pri tvorniški izdelavi svinčnikov: prvo so grafitni stebrički, jedro vsakega svinčnika, drugo leseni oklep, ki štiti pisalo pred zunanjimi vplivi in omogoči najbolj gospodarsko njegovo uporabo. Prodajajo se tudi sami grafitni stebrički, pravimo jim mine. Te vlagamo n. pr. v šestila, celuloidne ali kovinske pisalnike in podobno. Za izdelovanje min sta najvažnejši surovini grafit in plastična glina. Grafit kopljejo na Čehoslovaškem v Šumavi in na Moravskem, na Bavarskem, v Angliji, na otoku Ceylonu, v Sibiriji, v Koreji, Mehiki in na otoku Madagaskarju. Listnata neprozorna ruda je dober prevodnik toplote in elektrike, zelo težko gorljiva. Radi teh svojih lastnosti je potrebno večkrat zmešati več grafitnih vrst, da se dobi primerna kakovost, ker mora imeti grafit, ki se uporablja za tvorniško izdelovanje svinčnikov, prav posebne lastnosti.

Surovine se najprej izpero in očistijo z vodo. Suhi grafit se zdrobi v »mlinu na krogle«, potem pa se v tako zvanih »čeških mlinih« z vodo zmelje v zelo drobno, fino kašo. Tako zmleti grafit se meša v primernem razmerju z izprano glino. Mešanica zavisi od tega, kakšno kakovost svinčnikov želimo. In ta mešanica se sedaj ponovno skupno zmelje v čeških mlinih. Redka kaša se oprosti vode v tako zvanih krožnih stiskalnicah in s počasnim sušenjem. Nadaljnja dela imajo namen, da pripravijo to maso za obdelavo, to je, da je dovolj vlažna in da se da dobro modelirati, oblikovati. Snov se stiska z valji ter pride za tem v kovinske cevi, ki imajo na dnu zelo majhne odprtine. Skozi nje mora vsa snov pod velikim pritiskom. Tako obdelana snov pride nato v drugo cev, ki ima na dnu samo eno odprtino. S pomočjo visokega tlaka se potisne snov skozi ozko luknjico in pod njo nastaja grafitna žica, ki se polaga na deščice. Več takih žic, uvrščenih druga poleg druge, se lepo uravna, razreže na stebričke odrejene dolžine in nato se jih pusti, da se posuše. Ko so ti stebrički dovolj suhi, se zapro v lončene posode ter žgo v posebnih zelo razpaljenih pečeh. S tem se doseže željena trdota grafitnih palčic. Da se njihova svojstva še bolj izboljšajo, jih kalé tudi v raznih maščobah.

Izdelovanje ostalih vrst sličnega blaga, kot n. pr. svinčnikov za kopiranje, pastelnih in drugih barvnikov je podobno gori opisanemu, le da se ono blago ne žge, temveč se mu za spajanje dodaja tragant ali kako drugo lepivo.

Svinčnik se mora dati dobro rezati, ostriti, zato se za njegovo izdelovanje uporablja le posebne vrste lesa. Ta les mora biti enakomerno gladko in gosto

rasel ter brez stranskih odrastkov. Najprikladnejši je les rdeče cedre iz Floride in Tennesseja in za njim kalifornijske cedre. Izmed našega drevja se uporablja gozdna lipa, manj pa še smreka in jelša. Držala izdelujejo iz javorovine, bukovine, jelševine in lipovine. Debla se razrežejo, razžagajo na deske, debele toliko, da se napravi šest svinčnikov. Te deske se režejo potem v stebre in iz njih tanke deščice. Te se nato najprej posuše. V dobro osušene deščice se nato s posebnimi stroji urežejo žlebički za grafitno žico. Tako pripravljene deščice se namažejo s klejem, v žlebičke se polože grafitne palčice, nakar se to pokrije z enako pripravljeno deščico brez grafitne kleja. Zlepljene deščice se vtaknejo v stiskalnico, kjer se suše.

(Konec prihodnjič.)

KUNAVER PAVEL:

RAZISKOVANJE PODZEMSKIH JAM.

Mnogo je na zemlji dežel, ki imajo višja gorovja kakor naša država. Mnogo jih je, ki imajo večje reke, in ni jih malo, katerih rodovitne nižine so še večje in še bolj rodovitne kot naše slavno Panonsko nižavje. Ni je pa dežele na svetu, ki bi imela kraške pojave tako zelo razvite in v taki ogromni množini kakor naša domovina Jugoslavija. Zasledujemo jih lahko prav od Triglava pa doli do Prokletij ob Albaniji. Skoraj ena tretjina naše države se razprostira v območju Dinarskega sistema, ki je edinstven na zemlji glede množice kraških pojavov.

Stoletja so že minila, odkar je človek začel z opazovanjem teh pojavov, posebno s podzemskimi jamami; kmalu pa bo minilo stoletje, odkar tudi resno znanstveno proučuje vse te zanimivosti in se hoče okoristiti z njimi, t. j. da hoče posebno kraškega človeka rešiti povodnji na poljih. Želi mu vrniti rodovitno zemljo, ki je je na Krasu malo, da bi jo mogel izkoriščati v poljedelske namene. Le pogledjte dobre zemljevide in videli boste, da so vsa človekova bivališča postavljena le na robovih kraških polj, ker skoraj vsako leto voda zagospodari za nekoliko časa nad poljem, ki komaj zasluži to ime, ker rodi v glavnem le krmo, deloma pa je trajno močvirno.

Kraška dolina, ki je nastala zaradi vdora v podzemsko jamo. Take doline so redke. Večina dolin nastane zaradi raztapljanja apnenca po vodi.

Fot. Jos. Kunaver.

Tako je človek kljub svojemu trudu tekom dolgih dob prav za prav na Krasu prav malo uspel. Le tu pri nas na zapadu pozna nekoliko natančneje posebnosti Krasa, le tu je globlje prodrl v notranjost podzemskih jam, pozna deloma podzemске vodne tokove, podzemске živalce; a iz strašnih povodnji zadnjih let imamo prežalostno izkušnjo, da nam vse to ni nič koristilo. Velik del naših bratov na Krasu — in najboljši so

med njimi — je tako rekoč na milost in nemilost prodan na eni strani strahotnemu, vedno žejnemu apnencu, ki mu ne pusti, da bi mogel živeti na pobočjih dinarskih gorskih vrst kot poljedelec, na drugi strani pa vodi, ki v preveliki meri zaliva kraška polja in včasih prav nenadoma uničuje še to, kar je posejal. »Glejte, gospod,« mi je rekel kmet, »še celo tu sem je prišla voda. Hišo mi je zalila. Najvišja koruza tam na bregu je izginila pod njo, krompir mi je zgnil, drva in buče mi je odneslo. Požiralniki pa so se samo še bolj zamašili. Ko bo začelo zopet deževati, bo še slabše.«

Tako je po vsej Jugoslaviji na številnih poljih, tudi na največjem, Livanškem, ki leži tam za Dinarno planino celih 60 km dolgo in več kot 10 km široko in vendar v veliki meri neplodno. Žrtev je ponikalnic, ki se v deževju zaradi premajhnih požiralnikov in zamašenih nepoznatih podzemskih potov razlijejo po zemlji, ki bi morala rediti tisoče in stotisoče našega ljudstva.

Raziskovanje kraških pojavov je šele v svojem početku, a vse premalo jih je, ki se za to zanimajo, dasi je od tega odvisna usoda velikega dela Jugoslovanov in kljub temu, da je to delo izredno zanimivo.

Sovražnika je treba najprej poznati, nato ga je mogoče premagati. Tako je tudi s Krasom. Ko bomo na vse strani utrdili našo državo, bo več moči prostih tudi za spoznavanje čudovite naše domovine na Krasu in premagati bo treba tudi sovražnika v obliki nekaterih prirodnih pojavov, ki napravljajo mnogo naših bratov siromašnih.

Skrivnosti Krasa so večinoma v podzemskih jamah. Te jame se v glavnem dele v navpične ali prepade in pa v vodoravne, ki so ali suhe, od vode zapuščene kapniške jame, ali pa vodne jame, po katerih tečejo podzemске reke iz enega kraškega polja do drugega.

Kako pa preiskujemo kraške pojave, posebno podzemске jame? In kaj se potrebuje pri tem?

Raziskovanje podzemskih jam je jako zanimivo

Gozd v boju z razjednim površjem apnenca na krasu. Vode teko 300 metrov niže po neznanih podzemskih jamah.

Fot. Jos. Kunaver.

Fotok Rašica ponikuje pri Ponikvah na Dolenjskem. Ob veliki vodi ne more ponikniti vsa voda, ki dere nato proti vzhodu v Dobropolje.

Fot. J. Kunaver.

in primerno mladim, pogumnim in omikanim ljudem. Od vsega početka povem, da ni nič bolj neumestnega, kakor bati se v jamah, posebno v prepadih slabega zraka ali strupenih plinov ali celo kač. Bil sem v stotinah jam, a ničesar ne vem od vsega tega. Slab zrak je le tam ob pričetkih, če so morda neuki ljudje sami vrgli v podzemsko jamo kako poginulo žival. Podzemске jame so vedno le tam, kjer je apnenec razpokan in razjeden od vode; zato pa se zrak vedno menjava v jami in pronicujoča voda ga čisti.

Na dnu Jeričevega brezdná. Med udrtimi skalami lep kapnik. Stene so pokrite z debelo sigo, ki tvori kapnik-stalaktite in male zastore.

Fot. Bogomil Brinšek.

Kaj vse hoče torej zvedeti raziskovalec v jami? Najpreje želi po navpičnih prepadih priti do podzemskih vodnih tokov, kar se zelo redko posreči. Če pa se, tedaj je to velik dogodek, ker ob podzemskem vodnem toku je mogoče priti dalje in odkrivati skrivnosti, kako teče voda pod zemljo naprej, kaj ji zastavlja pot, da zaostaja na površju i. dr. Ob navpičnih jamah je mogoče preiskovati tudi debelosti skalnih plasti, debelosti apnenčeve gmote sploh, najti je mogoče včasih višino, kjer se prično razprostirati neprodorne plasti. Zelo lepo je mogoče ob navpičnih stenah opazovati, kako izpodnebna voda in voda, ki pronica in je nasičena z ogljikovo kislino, razjedata apnenec. Težko je povedati in opisati, v kako ostre grebene in žlebiče in stolpiče more voda tekom tisočletij razkrojiti apnenčeve stene podzemskih jam. Kakšna čuda napravlja voda iz raztopljenega apnenca v obliki raznih kapnikov, zastorov in sige po stenah, je seveda zopet možno videti le v jamah. Zanimivo je tudi, spoznavati vpliv jame na vlago in toploto, na nastajanje ledu v gotovih jamskih oblikah. Važen je študij medsebojnih

odnošajev med podzemskimi oblikami jam — prepadov, vodnih jam, udorov stropa i. dr. — s površnimi oblikami zemlje, kakor so ponori, kraške doline i. dr. Nekateri gredo iskat pod zemljo celo dragoceni guano, najboljše gnojilo, ki nastaja v nekaterih jamah od gnoja jamskih golobov in netopirjev. Posebno poglavje pa tvori prezanimivi študij živalstva pod zemljo. O človeški ribici ste najbrže že slišali; le-ta je izgubila, živeč že tisoče let pod zemljo, svoj vid in barvo kože. A tam v večni temi živi še mnogo, mnogo drugih živalc, ki so enako dolgo časa v jamah in nimajo več oči. A priroda jih je opremila s finejšimi čutili, da morejo najti hrano in življenske možnosti v popolni temi, kjer bi druga bitja poginila. Študij podzemskih živali je zaposlil premnoge učenjake in tudi pri nas jih je nekaj, ki hodijo v podzemске jame, le zaradi njihovih čudovitih bitij. V nekaterih redkih, posebno ugodno ležečih jamah je živel pračlovek, in kaj je zanimivejšega, kot preiskati prebivališče naših pradedov?

Še marsikaj bi se dalo naštet, zato pa ni več prostora. Raziskovalec podzemskih jam ali kratko jamar mora biti pogumen in hladnokrven. V knjigah si pridobi potrebne znanosti, a kaj so podzemске jame, spozna le, če zapusti svetli dan in gre pogumno v podzemlje. Prvi pripomoček mu je zemljevidna karta. Ko izve za podzemsko jamo, jo poizkuša vsaj s pomočjo dobrega kompasa, če nima drugega orodja, kolikor mogoče natančno zaznamenovati na zemljevidu. Predno se spusti v podzemlje, opazuje zunanje oblike bližnje jamske okolice. Skicirka, fotografski aparat, kompas s kotomerom mu pri tem najboljše služijo. Geolog poizkuša tudi točno dognati, iz česa sestojе kamenite plasti, v katerih se nahaja jama. Z višinomerom določijo vsaj približno višino jamske odprtine. Če je jama navpična, torej prepad, je treba skrbnih priprav, predno se spuste v jamo. S kameni, ki leže okoli jamskega žrela, poizkušajo jamarji dognati približno globino jame ali vsaj njenega prvega dela.

*Jamarji gredo na delo.
Na hrbtih: lestvice, vrvi, svetiljke, fotografski aparati i. t. d.
Fot. Jos. Kunaver.*

Priprave, s katerimi se spuščajo v navpične podzemске jame, so dvojne. Za prav globoke prav odlično služi vitelj z močno navadno ali železno vrvjo. Vitelj je poleg jame dobro pritrdjen in dva ali več pomočnikov ga polagoma vrte. Jamar se običajno vsede na kolec, ki je privezan na koncu vitljeve vrvi, a čez pas se k vrvi še posebej pritrdi, da ima roke proste, ko sveti s svojo svetiljko v vedno gostejšo temo, ki pri rastoči globini nastaja okoli njega. Običajno je privezan še posebej na drugi vrvi, ki jo polagoma za pogrezajočim se jamarjem spuščajo gori ostali tovariši. To mora biti zaradi varnosti; če bi se slučajno utrgala ena vrv, ali če bi jo prebil padajoč kamen, vzdrži jamarja vsaj druga vrv.

(Konec prihodnjič.)

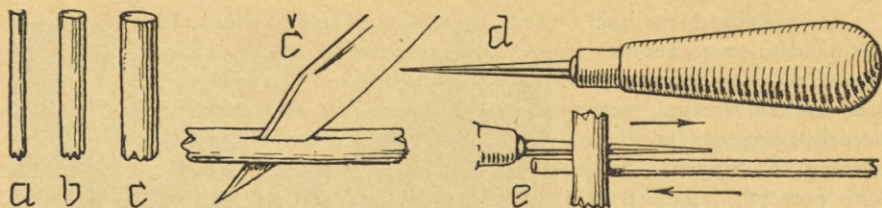
DRAGO HUMEK:

NEKAJ O PLETENJU.

V »Razorih« sem že govoril o tkanju, ki je takisto prijetno in koristno delo bodi za ženske ali moške roke. Prav tako delo je pletenje manjših, preprostih košaric za kruh, šivalne potrebščine in slične predmete, ki jih hočemo imeti v redu.

Kar je pri tkanju preja, to so pri pletenju vitre, ki nam jih dajejo vrba, beka, leščevje i. t. d. Danes hočem upoštevati posebno vrsto viter, ki jih izdelujejo iz neke palme plezalke (rotang). Poganki te čudne rastline so često po 100 do 150 m dolgi, vsi posuti z ostrimi bodicami. Po odstranitvi bodic je površje trdo in gladko kakor steklo. S posebnimi stroji olupijo to skorjo in izdelujejo iz nje tanke vitre za prepletanje stolov. Iz ostale tvarine pa režejo po 2 do 5 in še več mm debele, kakor vrvica okrogle, zelo dolge vitre,

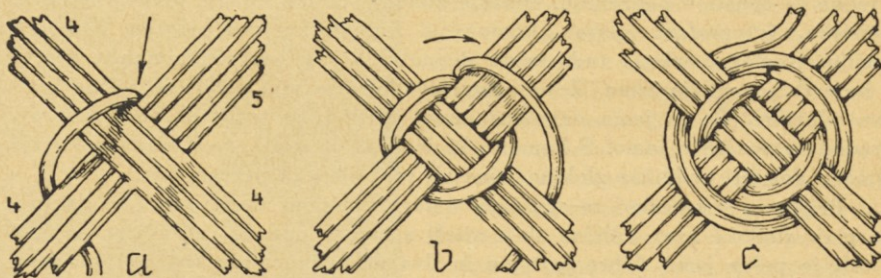
Sl. 1.

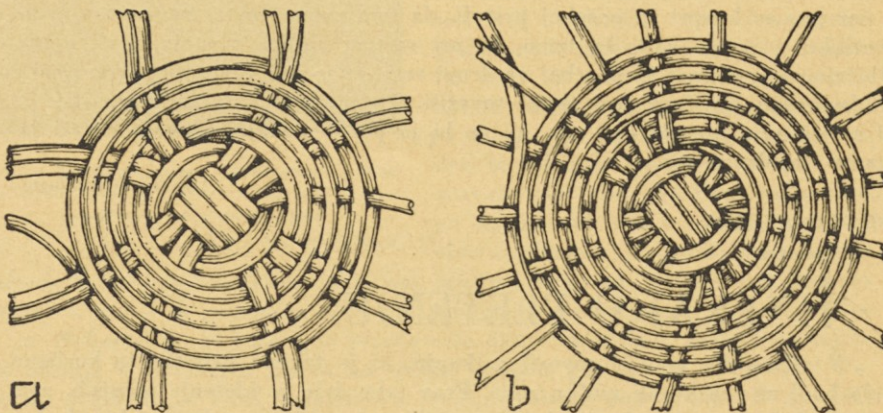
ki jih dobimo v trgovinah pod imenom »pedigovina« ali »pedigovo ličje«. Pletenje s takimi vitrami je zelo prijetno in ne zahteva nikakršnega napora. Specijalna trgovina za vse vrste pletiva je Josip Gmaz v Zagrebu, Ilica 32. Napominamo ličje je sicer precej drago. En kilogram stane 40 do 80 Din. Pomisliti pa moramo, da je to ličje zelo lahko in da ga potrebujemo za srednje veliko košarico komaj nekaj dekagramov.

Za pričetek spletno enostaven jerbašček in pričnimo z dnom. V ta namen narežemo 8 po 40 cm dolgih količkov iz nekoliko debelejšje pedigovine

Sl. 2.

Sl. 3.

(sl. 1. a, b, c), en kos pa prirežemo v polovični dolžini. Nato razkoljemo z noževo konico štiri količke (sl. 1. č) in vpeljemo v režo ostale kose s pomočjo okroglega šila (sl. 1. d, e). Sedaj vzamemo čim daljši kos tankega ličja, vtaknemo en konec v režo in pričnemo prepletanje od desne proti levi, menjaje zgoraj in spodaj (sl. 2. a). Ko smo prepleli dvakrat naokrog, obrnemo vitro proti desni in pletemo v smeri od leve do desne (sl. 2. b). To smer pletenja ohranimo vse do konca dela. Ko smo prepleli zopet dva kolobarja (sl. 2. c), razmaknemo količke v pare po dva in dva. Le deveti količek ostane za sedaj

sam in ima nalogo, da uniči napačno prepletanje, oziroma omogoči menjavo prepletka z ozirom na zgoraj in spodaj (sl. 3. a). Tako pletemo petkrat do šestkrat naokrog in vidimo, da so presledki med količki vse večji. Zato razmaknemo pare količkov v posamezne pramene in nadaljujemo pletenje 8 do 10 krat naokrog (sl. 3. b).

Pričetek smo premagali in v rokah nastaja lepo okrogla, ravna ploščica, ki bo tvorila jerbaščku dno. Med delom moramo vedno z levico pritiskati posamezne prepletke proti sredini, da postane pletenina lepo gosta in enakomerna. In še nekaj ne smemo pozabiti. Pred pričetkom dela namočimo ličje v mlačno vodo. S tem dobijo šibice toliko vitkosti, da lahko ravnamo z njimi kakor z enako debelo konopneno vrvico. (Dalje.)

MUSEK VITKO, dijak, Ptuj:

PRI HALOŠKEM UMETNIKU EMERŠIČU.

Sneg je naletaval, ko sem stopal s tovariši v breg proti nizki kočici, ki je strmela tja v zasnežene haloške gričke in se pozdravljala z drugimi osamelimi kočicami...

H haloškemu umetniku Martinu Emeršiču smo namenjeni.

Ni znan svetu, kakor drugi slikarji in kiparji, ne, on je rad sam, popolnoma tih in skromen. Dela iz dneva v dan in izrezuje za vsakega najlepše stvari s sto in sto dleti. On je narodni umetnik, poklicnega umetnika ga ne moremo imenovati, ker nima potrebne strokovne izobrazbe, ki je sedaj potrebna za poklicnega umetnika. Čeprav je narodni umetnik, je umetnik, ki zasluži, da ga predstavim slovenski mladini in ji povem par besedi o njem.

Dobili smo ga v nizki izbici — delavnici — sklonjenega nad dolgim kosom lesa, ki ga je oblikoval s finim dletom.

»Dober večer, Emeršič!«

Ozrl se je in nas pogledal iznad očal, ki jih je imel nataknjene na koncu nosa, in nas veselo pozdravil:

»Dober večer, gospodje!«

S predpasnikom je hitro obrisal stolec in sedli smo okoli njega.

Vzel jo zopet v roko fino dleto in leseno kladivo in ga z mirno roko vodil po začrtanih ornamentih.

»Kaj pa bo to?«

»Palica. Za palicami največ povprašujejo ljudje. Lepo se jim zdi, da se lahko ponašajo z lepo izrezanimi palicami. Koliko truda ima človek, predno jo izreže, se ne zavedajo. Veste, tu je treba fine in mirne roke. Dleto moram voditi po lesu hitro, pa vseeno pazljivo, da ne počí les.

»Koliko vam pa dajo za takšno palico.«

»Malo, ako dobro premislite. Pet kovačev je res malo za toliko truda, kolikor ga imam z eno samo palico. Ob eni palici presedim včasih po dva dneva. Navadno delam tudi pozno v noč, ko vsi drugi že spe.«

Emeršič Martin — haloški umetnik s svojima izdelkoma.

»Ali ste res vi delali poročno darilo blagopokojnemu kralju Aleksandru?«
»Da, res! Dva sodčka sem lepo izrezal. Ornamente sem sicer že dobil narisanе, toda delal sem na obeh sodčkih pol leta. Veste, je treba paziti, ker kostonjev les je zelo občutljiv in se zelo rad utrga.«

»Kje ste se pa učili rezbarstva?«

»Najprej me je učil oče, ki je bil tudi rezbar. Že kot mlad fantič — osnovnošolček — sem moral pomagati očetu izrezovati okvirje in vrata. Potem sem šel na Ptuj in Maribor in nato sem začel sam. Tudi pri vojakihi sem služil s tem denar. Služil sem v Bosni in tam delal za generale in druge visoke oficirje. Pozneje sem hodil po gradovih. Delal sem na Trakoščanu, Vurbergu, ptujskem gradu in pri razni drugi gospodi. Potem je zanimanje za rezbarske izdelke ponehalo, a se je zopet oživelo v zadnjem času, tako, da imam sedaj polno dela. Delam za oficirje, gospodo in kmeta.«

»Po čem je pa največ povpraševanja?«

»Največ po palicah. Potem pa po stolihi, ki so izdelani v gorenjskem stilu, a so prirejeni za deco Štajercev. Kmetje pa naročajo tudi mnogo vežnih vrat.«

Stemnilo se je. Emeršič je prižgal svetiljko, mi smo pa vstali in se poslovili od njega. Vesel nam je stiskal roke in nas vabil, da ga še obiščemo.

Ko smo odhajali po hribu navzdol, se je zopet sklanjal nad kosom lesa in ga oblikoval v palico, ki bo ponos mestnega gospoda.

Cand. ing. arch. LJUBO HUMEK:

ALEKSANDROVA KOLEJ V PRAGI.

Nedaleč od Hradčan stoji v Pragi že nad dve leti znamenita zgradba, ki je namenjena v domovanje dijakom visokošolcem Jugoslovanom in Čehom. Ta

Severni trakt. Odprti prostor pod njim je letna jedilnica. Pod njo je kuhinja. Na desni je zvezni trakt z dobro vidnimi s steklom zaprtimi hodniki.

največji in najlepši slovenski dijaški kolegij nosi na pročelju ime svojega pokrovitelja in dobrotnika »Aleksandrov kolegij« (češko »Aleksandrova kolej«). Postavilo ga je z velikimi žrtvami Društvo za zidanje jugoslovanskih domov in kolegijev v Č. S. R. Denarna sredstva so si graditelji preskrbeli z dolgoročnimi posojili pri raznih denarnih zavodih. Posojila garantira v veliki meri praška občina, pa nekatera ministrstva. Praška občina je tudi brezplačno odstopila potreben svet za zgradbo.

Načrte za kolegij je izdelal in gradbo vodil jugoslovanski arhitekt Nikola Dobrović. Z ozirom na veliko razsežnost zgradbe in na nje vzorno notranjo opremo se zdijo izdatki razmeroma majhni, saj stane popolnoma dovršen

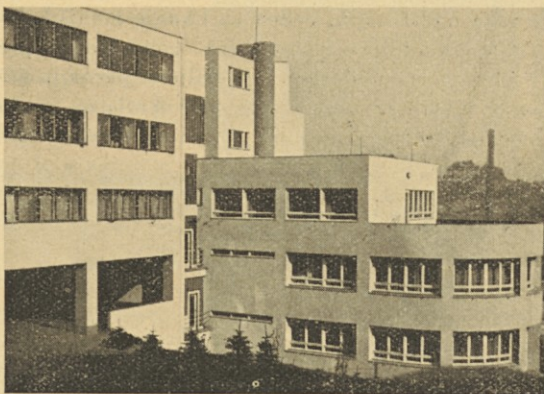
kolegij z vso opremo vred le 6.300.000 Kč ali po naše prilično 12 milijonov dinarjev. Z zgraditvijo so pričeli leta 1932. in že naslednjega leta je bila veličastna zgradba predana svojemu vzvišenemu namenu na obletnico češkega osvobođenja dne 28. oktobra 1933. l. Kolegij ima prostora za 180 gojencev.

Direktor kolegija je Slovenec, profesor dr. Pretnar, ki z veliko ljubeznijo vodi to neprecenljivo ustanovo in po vseh močeh podpira naše dijake v Prahi. Pozabiti tudi ne smem idejnega in pravega ustanovitelja kolegija. To je dr. Zenkl, svetnik mestne občine praške in predsednik kuratorija in društva za gradbo in vzdrževanje Aleksandrovega kolegija.

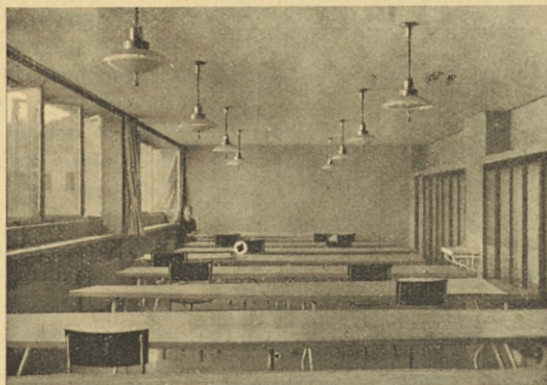
Pri projektiranju in gradbi kolegija so gledali graditelji pred vsem na zdravo, čisto in čim bolj mirno bivanje gojencev. Z veliko uvidevnostjo so omogočili upoštevanje vseh modernih pridobitev gradbene tehnike v pogledu higijene, zračenja, kurjave, svečave in miru, ki je potreben za uspešen študij in posebno tudi za risanje tehnikov, ki jih je v kolegiju pretežno število. Vse te dobrine so posvečene v isti meri jugoslovanskemu in češkemu dijaku, saj je izrekel upravnik kolegija ob njega otvoritvi pomembne besede: »Prestopiti moramo papirno in idealno bratstvo med Čehi in Jugoslavlani in preiti na praktično izvedbo bratskih idealov!«

Stavba kolegija ima v tlorisu obliko dvojnega »T« in je zgrajena iz jeklene konstrukcije, betona, opeke in stekla. V navpičnem razmahu obsega tri nadstropja, ki jih krije ravna streha za sončenje. Poleg sob in predsob za gojence obsega nje notranjščina še stanovanje za direktorja, knjižničarja, vratarja in kurjača. Na razpolago je velika slavnostna dvorana in več manjših dvoran za zborovanja dijaških dru-

štev, pa prostorna avla za zbiranje. V avli je vzdana na prvem mestu spominska plošča blagopokojnega kralja Aleksandra, ki je daroval velike vsote za podporo ubožnih dijakov. Prav tako so tu spominske plošče naših 9 banoviu. Seveda spadajo k vsem prostorom potrebne pritikline: garderobe, toalete,

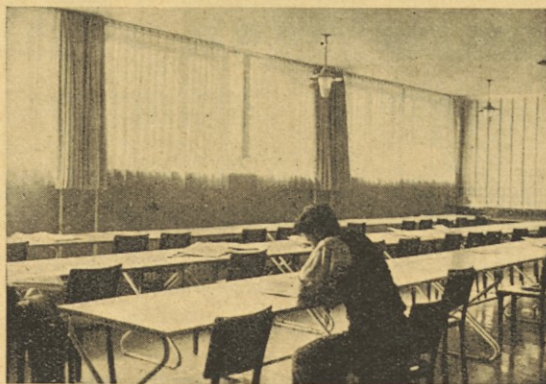
Pogled z glavnega trakta na stanovanjski trakt direktorja
Nad stanovanjem so terase za sončenja.

Risalnica.

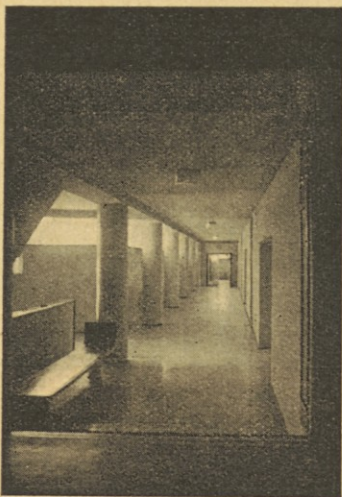
klozeti i. dr. Razumljivo je, da ima zavod veliko, udobno opremljeno in mirno čitalnico in poleg nje posebno dvorano za izposojevanje knjig. Že danes ima knjižnica okroglo 3000 knjig, 25 dnevnikov in 12 periodskih časopisov in revij!

Za telesne potrebe svojih gojencev razpolaga kolegij z moderno opremljeno kuhinjo in letno ter zimsko obednico. Omenim naj še več parov prh v vseh nadstropjih, celice za likanje manjših kosov perila, prostor za čiščenje obleke in čevljev, pa sobe za osobe, ki pospravlja in čisti sobe in hodnike. V kleti je najmoderneje opremljena parna in strojna pralnica, ki opravlja svoj posel avtomatično. Tu je tudi kotlarna za centralno kurjavo in preskrbo kolegija s toplo vodo, dalje kadne kopeli in prhe.

Čitalnica dnevnih časopisov in revij. V ozadju se vidi steklena stena ki deli čitalnico od izposojevalnice knjig.

skripte i. t. d. Z njo je v zvezi omarica za predmete, ki naj bi bili pod ključem. Stol in postelnjak sta jeklena, prijetno pobarvana. Postelja služi preko dneva kot otomana. Nad posteljo je polica za knjige, svetiljko, morebitne izdelke (kipe) i. dr. Seveda je tu tudi stikalo za radio, ki ga lahko stanovalci po mili volji poslušajo od 6. ure zjutraj do 1. ponoči.

Hodnik v zveznem traktu.

Velika skrb je posvečena sobam, kjer živi dijak največji del svojega bivanja v kolegiju. Po dve in dve sobi sta vedno ločeni od mnogo uporabljenih hodnikov s predsobo, ki brani, da bi prehajal šum s hodnika v stanovanjsko sobo. Oprema sob je sicer preprosta, a popolnoma odgovarja namenu. Gradivo za pohištvo je edino le jeklo in klejina (vezan les). Miza je zložljiva in služi tudi kot polica za knjige,

Ker morajo biti sobe čim svetlejše, sega okno od stene do stene, pa od stropa do naslonskega zidca, ki je zopet dobrodošla polica za to in ono. Oknice so iz nerjaveče kovine in dvojno zasteklene. Vse okno se da s posebnim patentnim zgibom zložiti kot meh na harmoniko tako, da nastane v hipu prosta odprtina v vsej ploščini okna.

Sredi stropa je močna električna svetiljka s posebnim razpršilcem, ki svetlobo enakomerno razdeli po prostoru. Poleg te svetiljke ima še vsaka miza prenosljivo ročno študijsko svetiljko, ki je preko dneva spravljena na prej omenjeni polici nad posteljo. Omare za perilo in obleko niso v sobah, ampak so vzdane v stene na hodnikih. Tla v sobah, predsobah in hodnikih so iz debele plasti gumija, ki omogoča popolnoma tiho hojo in skrajno čistočo. Vsak dan jih umi-

vajo. Stanovanjske sobe in predsobe se prezračujejo z električnimi prezračevalci tako, da v hudi zimi popolnoma odpade odpiranje oken in nepotrebno ohlajevanje prostorov. In to je veliko vredno, saj je Praga pozimi prav, prav mrzla!

V vsaki stanovanjski sobi stanujeta normalno dva stanovanca, ki skupno uporabljata tudi predsobo. Tu je umivalnik s toplo in mrzlo vodo, pa potrebna polica za toaletne predmete. Na hodniku je vzdan in z rolojem zastrt plinski štedilnik na dva plamena. Tu si lahko pogrejemo mleko in kavo, ali si skuhamo čaj.

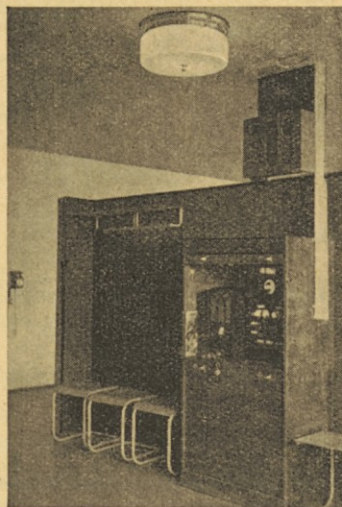
Vsi prostori so zaklenjeni s patentnimi ključavnicami. Vsak stanovalec lahko odpre le svoje prostore. V vsak prostor pa lahko pride z univerzalnim ključem upravnik kolegija.

Hodniki nimajo oken, pa so vseeno zelo svetli. Njih stene niso iz betona ali opeke. Zidane so iz posebnih steklenih zidakov. Tak prostor napravi na gledalca, ki doslej še ni videl takega zidu, poseben vtis.

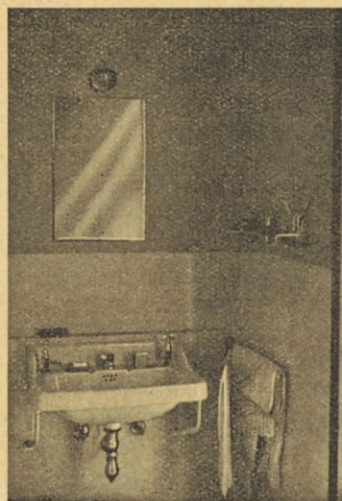
Za tehnike je v tretjem nadstropju velika risalnica, vsa svetla in z udobnimi mizami. Gojenci, ki posečajo umetnostno akademijo, pa imajo na razpolago za svoje delo še dva posebna ateljeja za risanje, slikanje, modelovanje in drugo udejstvovanje.

Vsak gojenec je lahko na hrani v kolegijski menzi. Hrana je prav po češkem načinu izdatna in dobra, pa razmeroma cenena, saj moramo upoštevati, da živimo v skoraj milijonskem mestu.

Mnogo bi še lahko povedal o našem kolegiju, pa bodi dovolj. Iskreno želim vsem onim čitateljem »Razorov«, ki jih bo usoda zanesla na študij v Zlato Prago, naj bi našli v Aleksandrovm kolegiju idealno študentsko zavetišče. Bodi vsako leto vse večja vrsta onih dijakov, ki se bodo še v pozni starosti z iskreno hvaležnostjo spominjali kolegija in njega velikega pokrovitelja blagopokojnega Uedinitelja.

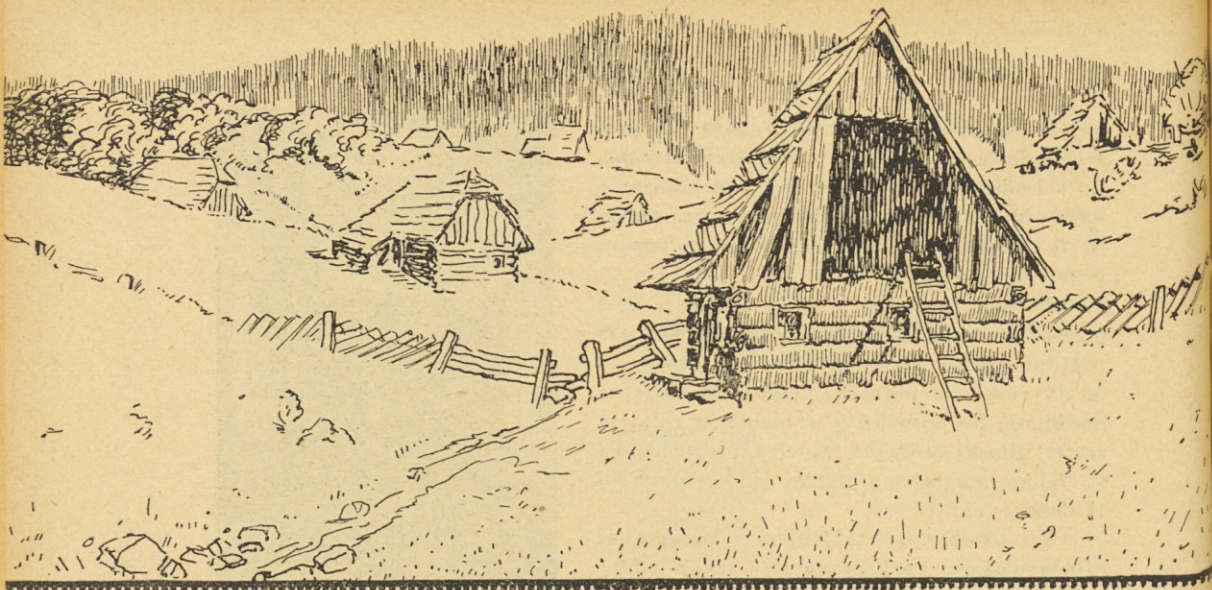

Centralni radioaparat za oddajanje po sobah v delu jedilnice.

Umivalnik v predsobi.

Viteškega kralja Aleksandra

TRŖŠT JANKO:

BAJTARSKE.

Bajte so skupina malih vasic na skrajnji jugozahodni meji kočevskega sreza. Revne hiše, prav za prav bajte leže raztresene po pustih pobočjih Travljske gore, tam za Velikim vrhom ob Riglu, kjer vodi komaj kozja steza po eni strani do Prezida in Babinega polja, po drugi pa proti Čabru. Je to pust in od Boga pozabljen svet. Naselja so tako redka, da niti ne veš, kje se eno neha in prične drugo. Ljudje so revni, toda dobri in pošteni. Po večini drvarijo in se bavijo z obdelovanjem lesa po kočevskih in bližnjih gozdovih ter po Snežniku.

Ribničani pravijo, da je tu konec sveta in kraj, kamor je Bog po ustvarjenju »svoj bet zagnal«.

Zanimiva je njihova pojoča govorica, narečje pa je polno svojskih izrazov. Jeziku se pozna vpliv sosednje kočevščine in tudi že hrvaščine. Pozoren postaneš na ta njihov jezik, ker ne pozna šumnikov in sičnikov, š, ž ter č, ali pa jih ljudstvo zamenjuje s s, z in c. Tako na primer govore namesto oče — oce, žaga — zaga, Kočevje — Kocivje itd. Za »v« kaj radi rabijo »f« ali pa tudi »b«.

Kakor ima vsak kraj svoje Butale in svoje Butalce, tako prtijo Ribničani vse grehe, pametne ali smešne, na bajtarsko grbo.

O bajtarjih jih kroži po Ribniški dolini veliko in takih, da se pred njimi razneži tudi najbolj nakremženo in kisló lice. Kar je res, je tudi res in kar je dobro, ni slabo. Ribničan je prebrisan pa hudomušen in te pri priči »potegne«, kakor onega gospoda pred ljubljansko pošto, ko ga je vprašal, gledaje na Kreditno banko, kakšno poslopje je to. »To je norišnica za ribniške norce!« mu modro in prijazno odgovori ljubljanski gospod. »I, kajpek, saj sem vajdu, de bi blu za lblanske premahjnu.«

Ker gre pa Ribničan po »calem svajt«, ga je noga nekoč zanesla tudi med bajtarje. Bajtarski možje veljaki so bili ravno zbrani, da si izvolijo župana. Vsak bi bil rad župan in nikakor se niso mogli zediniti, kdo naj bi

prevzel to vzvišeno čast. Radi bi imeli za ta posel ugledno in premožno osebo, ki naj bi že na zunaj vzbujala strah in spoštovanje svojih podložnikov. Branili so se tudi takega, ki bi bil s kom v sorodstvu. Pa so se prepirali:

»Zuorzek ne bo zepan. Je zlahta. Je z Jakapcem v zlahti. Jakapec pa nej veliku prida. Ime so mu pr krstu spridl, kaj cmo s takim zepanom.«

»Gregec je tudi zlahta. Ima rdiece lase. Vsak pes bi ga oblajeu. Nej za zepana.«

»Boter Zagar — brez noge, je rejvez. Je tudi zlahta. Kaj ce met' nas zepan samu en skorenj? Ne more bit zepan.«

Končno so videli, da so si vsi v sorodu in vsi revni, da si ne morejo izvoliti takega župana, da bo vsem po volji. Pa vprašajo Ribničana, naj jim pomaga iz zadrege.

»Vajste, jest bi vam ano povajdu. Jest vajm, kedu bi biu za vas te prau žepan. Vi nucate taga, de bi vsem glih žvižgou.«

»Mi cemo prav taga, taga ja, de bi vsem zvizgou pa z nobenem v zlahti.«

»Možje, jest vam taku povajm. Duoher svet ob cajti pa pumoč v sili sta zlateh denarju vraidna. Zastuonj ne buo ta rajč, anga metüljčka mi buoste dali, pa buom povajdu.«

Bajtarji zberejo 100 dinarjev, pa jih izroče Ribničanu. Ta poišče med svojo »ruobo« lončenega konjička, ki zadaj piska in reče: »Poštjanu ste mi plačali in jest vam buom dau poštjanu blagu. Le-ta kejniček, mislem, de naj z nekomrem v žlahti. Žvižgou buo pa taku, kukr si kdu želi. Vsacmi buo rad ustrajgu, če mu bo le malu zadej pihnu.«

Ribničan jo je seveda brž odkuril in od tistih časov ne hodi rad med bajtarje.

So imeli svoj čas bajtarji župana, ki je bil zelo vnet za blagor in ugled svoje občine. V svoji revščini so se bajtarji takole pozimi ob času klobas kaj radi pobahali. Vsakdo je klal prašiča spredaj pred svojo hišo, da je vsakdo lahko gledal prešerno veselje in bahaške dobrote svojega sosedu.

Župan, kot uvideven mož, je kmalu opazil, da se s tako baharijo le razvnemajo med sosedi sovražne strasti, ki postanejo lahko usodne za mirno vzajemno sožitje svojih občanov. Pa je takoj zavzel strogo uraden obraz in v svesti svoje oblasti je izdal na svoje občane sledeči oklic, ki ga je občinski sluga prihodnjo nedeljo na ves glas prečital po maši:

Razglas.

Občani! Doslej ste klali svoje prašiče odspredaj, kar je vedno vzbujalo nevoščljivost in poželjenje vaših sosedov. Da se vrneta v našo ljubo občino zopet mir in red, ukazujem, da koljete odslej svoje prašiče odzadaj.

Župan.

Ob košnji zgodaj zjutraj gre oče budit sina, da bi šla kosit: »Jakapec! Jakapec, vstani!«

Jakapec se ne zmeni.

»Jakapec vstani, zakej ti vüha pogrizen! Fticka ze poje.«

Jakapec: »Fticka lahku poje, ima majhno glavco, se je hitru naspala!«

So se vračale bajtarice nekoč ob porcijunkuli iz Ljubljane. Sreča jih Ribničan:

»I, kej ste pa rajve ble?«

»U Leblani!«

»Pa kaj ste tam iskale?«

»Smo ble pr sveti Precunkuli.«

»I, kaj pa je le tu za ana svetnica?«

»Tu je bla pa sestra od svete Trojice.«

Zbolel je hišni oče. Nobena zdravila mu niso več pomagala, hitro je šlo ž njim proti koncu. Slednjič se spomnijo, da bi bilo morda le dobro, če bi kdo stopil do zdravnika, ki bi zapisal prava zdravila. Vzame sin Jakapec pot pod noge in gre po zdravila za očeta. Vrnil se je seveda prepozno; oče je bil med tem časom že izdihnil.

Pa so bili zbrani sorodniki v zadregi, kaj sedaj z dragimi zdravili. In je ukrenil boter Zagar, najstarejši in najuglednejši med njimi takole:

»Vse svoje zive dni je bil rajnki rejvez. Nec dobrega ni uziu na tem svejti. Rcnije so mu ble namenjene, pa jih nej docakou. Nej jih pa zdej popije. Ce mu niso mogle na tem, nej mu pa na unem svejti nucajo.«

ŠREBER MILAN, mešč. šola v Ptuju :

PTUJSKI PRLEK. (Predpustna šala.)

Kteri ne pozna naše lübe Prlekije! Ja itak mislim, da vsi vete, gi je. Znate, malo bi se rad z vami pogüča. Kaj mislite, gi je glavno mesto? Če se ne motim je to »Lotmerk«. Kteri je bija tam, itak ve, kak je v »Lotmerku«. Blato, da lahko po jem čaplari. Vači je čisto fajno mesto, ovi štatni Sokolski dom pa ona gasa tam mimo mu data bar nekši ksiht, te pa ova cesta od Šumaka pa do kolodvora jo zaj pihne. Da bi ga vidli ob nedeli! Takši je kak bi ga zmejo. Vsi idejo v gorice, če ne peš pa z autom. Tam ga te žagajo. Pa ne počasi, to ide malo bol hitro. Te pa se ga nacejajo, da te kumaj idejo odkud so prišli. V mesti pa ga žgejo hitro. Včasi se te malo skregajo pa stepejo, da te dete zgibijo če ga krsti nesejo. Takši lüdi. Kaj ni to sramota, da se ga tak nacejajo? Ja bi jim že pokaza! Ne vem zakaj pride tak malo ludi v »Lotmerk«? Ja mislim, da je to krivo blato, ker vsaki se boji, da se ne bi vtopa, če ne v blati pa v vini. To je strašno nevarna reč. Če pa se ga naleze, ma lahko čisto fajni jag. Ker pa je skoro sploh blato je stvar malo bol špajsna. Če potli cesto meri, ga sreča včasih kakši zavec al pa on zavca, tak da jim potli nekaj postrli dokič ne pride do praga! Oni ga žigajo pa žagajo, počasi pa hitro, kak nanese, namreč vino pa gnar. Če je dosta penes ga žagajo hitro, če pa malo pa še hitreje, ker pr nas še porga ni vmrla, bar v oštariji ne. Če pa misli kteri priti v Lotmerk, naj se spoti, pa naj si küpi bar frtal, vaj ga na fabrik tak poceni vün točijo, če več ne glešta, da mo bar nekaj zaslužili. Te pa glejte ka te stem tiho ka sem vam poveda!

KUNAVER PAVEL :

PLANINKE — SKAVTINJE.

Med svetovno vojno, ko se je Srbija borila proti premočnim sovragom, so prišle na bojišče številne strežnice iz Angleškega. Mnoge od njih so bile odličnega rodu, toda iz usmiljenja do trpečih junakov so zapustile svoje lepe domove in odšle v nevarnost lajšat trpljenje ranjencem in bolnikom. Nekatere so se prav posebno odlikovale po svoji neustrašenosti in požrtvovalnosti. Pri-

padale so organizaciji skavtinj ali planink, kakor pravimo pri nas. Spretnosti, poguma in vztrajnosti pa so se te deklice priučile že v mirnem času, ko se o svetovni vojni še nikomur ni sanjalo.

Ko je izbruhnila svetovna vojna, so nemški aeroplani napravljali z bombardiranjem mnogo škode največjemu mestu sveta — Londonu. Pri opozarjanju na nevarnost so imeli važno nalogo skavti in skavtinje. Mnogokrat je bilo treba obdržati mirno kri, ko so premnogi izgubili glavo.

Nekoč je padla neka bomba iz nemškega aeroplana na kolodvor, kjer so ljudje ravno stopali v vlak. Angleški kolodvori v Londonu so večinoma polni ljudstva, in bomba, ki jo je vrgel nemški letalec, je naredila strašno nesrečo. Padla je na neki vagon, ki ga je raztrgala, ubila devet ljudi in trideset ranila. Množice se je polastila panika, le ena deklica v modri obleki skavtinj je ostala mirna. Planila je k ranjencem in se takoj lotila nekega delavca, ki mu je granata strašno ranila trebuh. Pokleknila je h krvavečemu možu, s svojim nožem urno preparala obleko, da je oprostila rano in s kosi obleke se je lotila zasilnega obvezovanja. Od nekod je prinesla kozarec in dala vode ubogemu možu. Katera izmed današnjih mladenk bi tako naredila? Bila je skavtinja, in je znala pomagati drugim ljudem v sili.

Mala junakinja je bila tudi francoska skavtinja Emilija Moreau. Živel je v Loos, kjer so se l. 1915. vršili hudi boji med Nemci in Angleži. Kraj je bil že eno leto v nemški oblasti. Boji so se ves čas vršili prav v bližini. Toda njena družina — star bolhen oče, bolna mati, ena sestra in desetleten brat — niso pobegnili iz kraja. Očeta je pekla zasledba doma po Nemcih tako, da je umrl. Toda v onem strašnem času v kraju samem ni mogla dobiti niti krste. Našla je par desk in z bratcem je krsto sama naredila.

Meseca septembra 1915. pa je opazila, da se zbira v Loosu vedno več nemških vojakov in da se pripravljajo na obrambo. Vedno več granat je pričelo padati in streljanje je bilo vedno hujše. Toda deklica se ni skrila v klet na varno, ampak šla je na podstreho, kjer je skozi luknjo med opekami opazovala bojevanje. Opazila je tudi, kako so angleški vojaki napadali Nemce. To se je ponavljalo več dni, dokler se Angležem ni posrečilo prodreti v mesto.

Kljub neprestanemu streljanju se je lotila obvezovanja ranjenih; donasala jim je vode in odej in tako je marsikateremu Angležu rešila življenje. Pri tem delu so jo našli angleški oficirji. Deklica je bila zaradi svojega poguma visoko odlikovana.

Danes se nam zdi, da je vojna sicer daleč. Nihče si je ne želi, a nihče tudi ne more trditi, da ta šiba božja ne bo zopet kdaj udarila po človeštvu.

Planinke ob tabornem ognju.

Fot. P. Kunaver.

Pa ni samo vojna sovražnica ljudi. Premnogo nesreč prinašajo v človeško življenje na zemlji razne povodnji, potresi, viharji in bolezni. A med nami vsak dan razgraja velik sovražnik sreče v družini in v družbi: alkohol, ki zahteva neštete žrtve v raznih oblikah: v pobojih, jetiki, pomanjkanju, samomorih i. dr.

Zoper vse te neštete sovražnike človeške sreče in reda v družbi je treba močne armade. Eno najmočnejših takih armad tvorijo skavti in njih sestre skavtinje-planinke.

Jutranji raport planink v taboru. (Omišelj.)

Fot. P. Kunaver.

Čim višja je kultura kake države, tem bolj ima razvito organizacijo skavtinj. Tako jih je samo v Angliji mnogo nad pol milijona. Predsednica jim je hči angleškega kralja Jurija, a pripadajo tej organizaciji deklice vseh stanov in so si sestre, kakor so si skavti bratje.

Odkod črpajo planinke moč, da morejo vršiti tako lepa dela?

Njihova obljuba in zakoni so, ki jih krepe, kadar drugi omahujejo.

Obljuba skavtinj se glasi:

Obljubljam na svojo čast, da bom izpolnjevala:

1. SVOJE DOLŽNOSTI NAPRAM BOGU, DOMOVINI IN KRALJU,
2. DA BOM POMAGALA VSAKEMU V SILI,
3. DA BOM IZPOLNJEVALA SKAVTSKE ZAKONE.

Zakoni skavtov in planink se glase:

Planinka 1. govori vedno resnico,

2. je poslušna,

3. je koristna,

4. ljubi bližnjega in je sestra vsaki planinki,

5. je vljudna in skromna,

6. ravna lepo z živalmi in naravo,

7. je delavna in štedljiva,

8. je vedno dobre volje in razpoložena,

9. je vzdržna in ne kadi,

10. je čista v mislih, besedah in dejanjih.

Že od zdavnaj so imeli vsi veliki narodi svoje zakone časti. Tako so tudi zakoni skavtov in planink taki zakoni časti, ki jih dvigajo nad vsakdanjo množico in jim pomagajo vršiti dela, ki niso vedno običajna. Ti zakoni naredijo človeka, ki jim sledi, dobrega in koristnega.

Poznavanje zakonov pa seveda še vedno ne zadostuje. Zato se planinke izobražujejo še dalje v najrazličnejših zanimivih in koristnih spretnostih. Izmed teh je prav posebno važna prva pomoč. Že za skavta je važno, da more nuditi ranjencu in bolniku kolikor mogoče mnogo, da ga reši n. pr. izkrva-

venja, da ga prenese na varno, da ga obvaruje pogina, preden dospe zdravnik. Tem važnejše je to za deklice, ki se jim pozneje kot dorašlim ženam zaupajo bolniki in ranjenci.

K temu pridejo različne spretnosti, ki jih rabi kot mlada gospodinja. V marsičem pa gre vzgoja skavtinj isto pot kakor vzgoja njihovih bratov skavtov. Saj vsakdo ve, da je treba zdravega telesa vsakomur, ki hoče vršiti velika dela. Zato se tudi planinke vestno pripravljajo za življenje v prirodi, ki je naša najboljša učiteljica. Kakor skavti se tudi planinke uče delati razne vozle in ravnanja z vrvjó,

ki koristi v življenju v prosti naravi pri raznih tehničnih delih in je pri reševanju ponesrečencev največje vrednosti. Tudi planinke poznajo kompas in zemljevide, da se svobodneje kretajo po manj znanih krajih. Signaliziranje jim je ravno tako potrebno kakor skavtom. Vadijo se ga z zastavicami, piščalkami, lučjo i. dr.

Predno končam, vam moram povedati, da planinke poleti tudi tabore. Izberejo si kak posebno lep kraj ob morju, ob vznožju gora, ob kaki reki ali jezeru, kjer imajo dosti lepega gozda, pitne vode, travnik za igranje in priliko za kopanje. V lepem redu si postavijo svoje šatore, navadno okoli droga, na katerem plapolá državna zastava, zgrade si kuhinjo in posebej še taborno ognjišče, kjer se okoli tabornega ognja zberejo zvečer k zabavi.

Tabor je vsaki planinki najljubši doživljaj tekom leta. V njem prebije s svojimi sestrami planinkami krasne dneve; iz tabora dela lepe izlete v bližnjo prirodo. V taboru pa se privadi tudi skromnosti, ki je doma morda ni poznala. Spozna, da je na slamnjači pod platneno streho šatora vsaj tako prijetno spati kakor doma pod toplimi pernicami; da je okolica tabora s svojimi drevesi, cveticami, potočki in zvezdami ponoči neizmerno lepša kakor najlepša soba ali salon, ki ga je zgradil samo minljivi človek. Dovzetno srce deklice more v lepem taboru neizmerno pridobiti. Ko se vrne domov, je tem odpornejša proti številnim zlom, telesnim in duševnim,

Jutranje vežbe planink v taboru.

Veselite v taboru.

Fot. P. Kunaver.

ki jo med ljudmi, posebno v mestih obdajajo. Okrepljena v taboru more sedaj z lahkoto vršiti naloge, ki jih ima kot dobra planinka, in stati zvesta geslu skavtov in planink:

»Stori vsak dan vsaj eno dobro delo!«

OSKAR HUDALES:

BRAT BILL.

(Iz knjige: „Mali Šikara“, ki jo je napisal E. Marschall.)

Samo pred Manitujem skloni los glavo, tako pravijo maloštevilni Indijanci, ki še sede ob taborskih ognjih in pripovedujejo stare pravljice. Ta beseda pomeni več, kakor se na prvi pogled zdi in vsebuje zgodbo, tako staro, kakor so gore stare.

Pripoveduje o veličanstvu tega velikega kneza med jeleni. Plah in premeten se skriva pred človekom. Nihče ne uzre niti sence njegove kraljevske postave ob napajališču ali na mestih, kjer liže sol. In nihče ni priča njegovih srditih bojev. To je veliki vapiti, ki ga v teži, velikosti rogovja in telesni moči ne doseže noben škotski jelen.

Ni kneževska samo njegova pojava, nego tudi bojni pogum, ki odlikuje tega kralja gozdov. V prednjih nogah mu počiva hitra, smrtnonosna moč.

Kojoti in posamezni volkovi se vapitijevih steza tudi izogibljejo — vsaj v prvih treh letnih časih — in nočejo priti v stik niti z njegovimi parklji, niti s koničastimi konci rogovja.

Prastara indijanska beseda pa vsebuje še nekaj drugega. Marsikateri dan in marsikatera zvezdnata noč mora miniti, preden je indijansko pravljico mogoče razumeti. Pride pomlad, ptički gnezde, v novi travi rasto cvetice — pomlad preide. Poletje prinese vroče, vzdušne dneve, zemlja sanja v soncu in še le mrzli jesenski mrakovi tiho opominjajo na ledeno, poželjivo gorsko zimo.

Šele takrat skloni vapiti glavo. Skozi temno uganko indijanske pravljice se zaiskri tiho spoznanje: Krona — rogovje odpade.

Učeni ljudje, ki imajo manj domišljije, vidijo v tem samo naraven dogodek, menjavo rogovja, ki se pojavi vsako leto. Indijanci pa vedo več: To je samo pozdrav ponižanosti pred indijanskim bogom Manitujem, toda ne morda pred njegovo postavo, ki jo sme uzreti le najmodrejši čarovnik, temveč pred veliko sneženo pustinja, ki oznanja njegovo moč. Enkrat na leto opomni veliki duh gozdne prebivalce na svojo navzočnost, da ne bi postali pre-domišljavi in preponosni.

Pred zimskimi duhovi, mrazom, lakoto, smrtjo je gozdno ljudstvo ponižno — in pred volkovi. Volkovi so nenevarni v vseh prejšnjih devetih mesecih, ko žive posamezno ali v parih, toda neukrotljivo postanejo divji, ko se zberejo v zimske tolpe. Takrat niso več nadležni mrčes, ki se ga je mogoče ubraniti s parkljem in rogovjem, temveč hudobni duhovi nepremagljivega mraza in globokega snega. Še knez gozdov, vapiti, mora takrat bežati pred njimi. Njemu velja naslednja povest.

1.

Bil je lep pomladanski dan, ko je Baby Bill prvič odprl oči. Rojen je bil na majhni jasi v Oregonskih kaskadah, sredi velikega gozdnega pasu, iz katerega ropajo ljudje stavbeni les in drva. Majhen, skrit podstavek iz listja in igličevja je bil njegova zibelka, mehko se udajajoča, kakor posteljniki, ki ga rabijo ljudje.

Prvi občutek, ki ga je Baby Bill zaznal, je bil občutek strahu. Že pri prvem dihu ga je objel nemir. Pod težko listnato streho daljnjih goščav so prežale skrivnostne sence. Kjer so sence, so lahko tudi sovražniki, uče živali.

»Čakaj, da boš velik in da ti zraste rogovje, potem te ne bo več strašila nobena senca in nobena pokajoča vejica.« Tako mu je s skrivnostnimi glasovi živalskega jezika najbrže govorila mati, ko se ji je z mehкими ustnicami pri- sesal na vime. Morda je čutil njen materinski nagon ono slavo, ki si jo je pozneje Baby Bill pridobil, kajti na svetu ni ponosnejših bitij kot so jeleni vapitiji. Zavedajoč se moči in lepote se klatijo po gozdovih.

Baby Bill je bil zelo prestrašen. Vsak strah mu je naježil drugo dlačico na hrbtu. Tesneje je prišel k materi. Kaj je Billov občutljivi nosek zavohal prekipeval raznih neštevilnih vonjev divjine, vonjev, o katerih človek nič ne ve, a so temu mladiču pripovedovali cele knjige. Morda so mu kaj pripove- dovale o kuguarju, ki je kake pol milje zgoraj spal v goščavi.

Vapiti se mu na odprti stezi nikdar ne umakne. Toda kugar se brani odkritosrčnega, častnega boja in leži v zasedi, pritisne se tako tesno k ru- menkastemu listju, da ga ne zapazijo niti bistre oči divjih gosi. Nato pa skoči v visokem gibčnem skoku na nesrečnega jelenčka, ki hiti preko poti.

Baby Bill je vohljaj, zavohljaj pa je le malokaterga svojega rodu, kajti v Oregonskih kaskadah jih je vedno manj, in sicer samo radi tega, ker so si beli lovci hoteli pritrjevati na ure njih zobe in njih uboge, lepe glave obešati kot lovske trofeje po svojih domovih. Tej samoljubni moritvi je ušlo samo petnajst živali, ki so še samotno živele v jezerskem območju.

V zadnjih letih ni mala čreda narastla in se ni zmanjšala. Na Billov rojstni dan je vsa čreda ležala v pomladanskem soncu. Vodil jo je krasen sedem- najsterak. Z materinskim ponosom je gledala samiča svojega malega, opazo- vala lepi kožuh in pametne, prestrašene oči, dolge, gibčne noge in ves lepo oblikovani trup. Bil je res redek, lep stvor, redek predvsem v teh težkih dneh preganjanja in iztrebljanja. Skrbno mu je lizala bleščeči kožuh.

Komaj je bi- la s tem goto- va, že je Baby Bill doživel svo- jo prvo pusto- lovščino. Zavo- hal ju je volk sivec, ki ima vedno strastno poželenje po mehkiem mesu mladih živali.

Malo je tako popolnih zasle- dovalcev med divjimi živalmi. Sivec stori v tem vse, kar more. Njegova samica je v ne- koliko oddalje-

Ilustriral Fran Košir.

ni dolini došla kopico volčičev in je v zameno za divje mleko rabila mnogo mesa. Z listja so padale kapljice toplega pomladanskega dežja, odpadle vejice so bile vlažne in so se brez glasu upogibale pod njegovimi šapami. Košuta pa si je izbrala tako ležišče, da je moral sivec iti najprej čez majhno, nekoliko obraslo planjavo. Liki kača se je pomikal bliže, z natančno skrbnostjo postavljajoč nogo pred nogo. Zelo enostavno bi bilo napasti mater in otroka z enim skokom. Volk pa se je bal ostrih sprednjih parkljev in se ni hotel spustiti v boj z razdraženo materjo. Ne, prav blizu je hotel priti in napasti mladiča tako naglo, da bi se stara ne mogla pripraviti na obrambo.

Stara je z jeznim glasom kakor blisk skočila pokoncu — Baby Bill ni imel časa, da bi se prestrašil — zapazila je sivčevo senco.

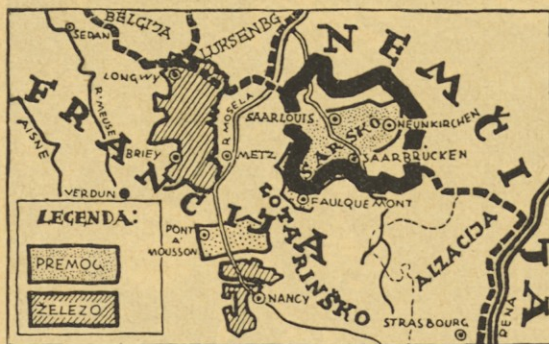
Njeni gibi so bili strahotno skromni. Ravno kar je še leno ležala na igličevju, v naslednjem trenutku je že stala vzravnana, z napetimi mišicami na plečih in lahko sklonjeno glavo ter čakala sovražnika. Svojega sina ni spustila iz očesa.

Sivec se je potuhnil, njegovi iznajdljivi možgani so delali. Če bo stara napadla, lahko odskoči in zasadi zobe v mladičev vrat, preden se stara zopet obrne.

Ponovno je bil razočaran. Samica se ni ganila z mesta in ni niti najmanj popustila na pozornosti. Volk je dvignil zgornjo ustnico in zarenčal od jeze. Razočaranja povzročijo pri višje razvitih živalih nek nesrečen, poniževalen občutek. Zato ni nič bolj razumljivega, ko tuljenje volka, ki je bil osleparjen za žrtev. Njemu se zdi to povsem strašen glas, toda Vofu, medvedu in gozdnemu šaljivcu, se zdi smešen. Kolikokrat sedi sam otožno tuleč pred kako zapeljivo, a nedosegljivo zalogo medu.

(Nadaljevanje prihodnjic.)

PREGLED PLEBISCITOV.

(„Jutro.“)

Saarbrücken, 15. januarja. Z današnjo objavo izida nedeljskega ljudskega glasanja se je končnoveljavno odločila usoda posaarske pokrajine. Po celonočnem štetju je glavna volilna komisija ob 5.20 zjutraj končala svoje delo ter podpisala zapisnik o izidu rezultata. Ob 6. zjutraj so odšli člani volilne komisije v vladno palačo, da od tam ob napovedani uri razglase rezultat plebiscita.

Kljub neprijaznemu vremenu — nad mestom je ležala gosta megla — so se že rano zjutraj začele ogromne množice zbirati pred poslopjem »Wartburga«, kjer je nad 100 uradnikov pod kontrolo delegatov Društva narodov in ob navzočnosti zastopnikov Nemčije, Francije in pristašev statusa quo štel glasove. Dostop k posloppju je stražil trikratni vojaški kordon, v bližini pa so bili postavljeni lahki tanki in oklopni avtomobili. Že snoči so namestili po vsem mestu zvočnike, da bi mogli tako čim prej vsi prebivalci izvedeti za izid glasanja. Ob 7. uri lokalnega časa (ob 8. uri

zjutraj po srednje-evropskem času) so se oglasili zvočniki in napovedali, da je štetje glasov končano in da bo predsednik volilne komisije objavil rezultate. Takrat je napetost dosegla vrhunec in na ulicah in trgih je bilo vse črno ljudi. Točno ob 7.15 se je oglasil na radiju predsednik volilne komisije in najprej v francoskem, nato pa v nemškem jeziku objavil naslednji

REZULTAT GLASOVANJA:

Glasovalnih upravičencev je bilo	539.541
Oddanih veljavnih glasov	528.005
Neveljavnih glasov	2.249
Volilna udeležba je torej znašala v odstotkih	97,9
Od oddanih veljavnih glasov so dobili:	
status quo	46.513 glasov, t. j. 8,87%
Francija	2.124 glasov, t. j. 0,4 %
Nemčija	477.119 glasov, t. j. 90,08%

V ŠLESVIGU.

Prvi na vrsti je bil plebiscit v Šlesvigu in Holšteinu, ki je odločil o novi meji med Nemčijo in med Dansko. Plebiscitno ozemlje je bilo razdeljeno v dve coni. Prva cona je segala do črte Tönder Flensburg, je obsegala okrog 390.000 hektarjev s 107.000 prebivalstva, druga, južna cona pa je obsegala 133.000 hektarjev s 109.000 prebivalci. Plebiscit se je vršil 10. februarja 1920. Nad 100 tisoč volilcev je pristopilo. V prvi coni se je izreklo tri četrtine (74 odstotkov) za Dansko, kar je presenetilo ves svet, kajti ta cona je bila v nemških rokah že 55 let, med tem ko je druga cona s 70 odstotki glasovala za Nemčijo. Mesto Flensburg je ostalo Nemčiji, za kar so delali odgovornega danskega predsednika vlade g. Zahle, ki je bil kot germanofil takoj odlovljen od vlade.

ALLENSTEIN-MARIENWERDER.

Ta plebiscit naj bi bil odločil o pripadnosti sedanje vzhodne Prusije ali k Nemčiji ali Poljski. Prebivalstvo je po krvi slovansko, a je sčasoma izgubilo vse stike s slovanskimi plemeni. To niso Poljaki, ampak pripadajo slovanskemu plemenu Mazurov, ki so imeli le bridke spomine na svoje poljske sosedo. Ravno to dejstvo je treba upoštevati, če hočemo razumeti izid tega plebiscita, ko so slovanski Mazuri glasovali proti slovanskim Poljakom in so rajši ostali pod Prusi, kakor da bi prišli pod »Lehek«. Nadalje ne smemo pozabiti, da so Mazuri postali že protestanti in da so bili gospodarsko popolnoma vsužnjeni pruskim veleposestnikom. Toda pisec teh vrst pozna primer, da je navdušen in zaveden Mazur izjavil v Allensteinu, da na žalost niso imeli tretje izbire, namreč samostojnost. Med dvema izbira pa so rajši glasovali za Pruse. Plebiscit se je vršil 11. julija 1920. Ozemlje je bilo razdeljeno v dva volivna okraja. V okraju Marienwerder ob Wisli je bilo 106.000 volilcev, od katerih jih je 96.000 glasovalo za Nemčijo, v Allensteinu so glasovali po občinah in je glasovalo za Nemčijo 1694 od 1704, torej 98 odstotkov. Pri končni ureditvi meje je Poljska kljub temu dobila še 50 metrov širine na desnem bregu Visle, tako, da je ta reka ostala njena.

KOROŠKI PLEBISCIT.

Tretji na vrstnem redu je bil koroški plebiscit. Ozemlje je bilo razdeljeno v dve coni, od katerih je cono A upravljala Jugoslavija, cono B pa Avstrija. Vsled okolščin, ki so nam znane, predvsem pa zaradi zadržanja italijanskega komisarja, s katerim je plebiscitna mednarodna komisija dobila protijugoslovansko večino, je plebiscit dne 10. oktobra 1920 odločil za Avstrijo. 22.025 glasov je bilo oddanih za Avstrijo, 15.278 za Jugoslavijo, torej mala 59odstotna večina za Avstrijo.

GORNJA ŠLEZIJA.

To je brez dvoma najpomembnejše plebiscitno ozemlje in ono, ki je delalo mirovni konferenci največ preglavic. Ozemlje obsega 1 milijon 77.334 hektarje, na katerih prebivata 2 milijona 280.000 prebivalcev. Med tem ko je mirovna konferenca bila za to, da dobi to ozemlje Poljska, je povzročil zmedo Lloyd George, ki je 12. junija 1919 predlagal plebiscit, ker osebno Poljakov ni maral. Končno je njegov predlog, na katerem je trdovratno vztrajal, le zmagal. Vse velesile so imele močne vojaške oddelke v Šleziji, da branijo deželo pred neredi. Nemci so se pod predsedstvom Urbanska utaborili v Katovicah. Lukašek je prevzel vodstvo nemške propagande. Po-

ljaki so se utaborili v Beuthenu pod vodstvom Korfantya. Napetost je bila silno velika. Prišlo je do krvavih spopadov, predvsem v Oppeln, kjer je bilo ubitih tudi več francoskih vojakov. Položaj je postal še hujši, ko so se ravno takrat začeli boljševiki približevati Varšavi. V Katovicah so morali 17. avgusta 1920 Francozi streljati s strojnimi na Nemce, tako so divjali. Takrat so Poljaki pod Korfantjem organizirali posebne napadalne čete močne kakih 50.000 mož, ki so začele kar na svojo roko zasedati šlezjsko ozemlje. Slednjič je prišlo le do kompromisa med Korfantjem in Urbanekom in plebiscitna komisija je zopet zavladovala. Glasovali so 10. marca. Od 1.220.514 vpisanih volilcev je glasovalo 1.190.846. Od teh jih je 707.605 glasovalo za Nemčijo, 479.352 pa za Poljsko. Za Nemčijo torej 59 odstotkov, za Poljsko 41 odstotkov. Plebiscitna komisija je stala pred težavno nalogo. Po dolgih in mučnih pogajanjih, ki so bila bolj podobna barantanju in kjer je morala Poljska obljubiti razne gospodarske ugodnosti francoskim kapitalistom ter angleški industriji, so se slednjič zedinili tako, da je bila Šlezija razdeljena v dva dela, enega je dobila Nemčija, drugega pa Poljska. To se je zgodilo 12. avgusta 1921. Okraji Ribnik, Ples, Krolevska, Huta, Beuthen, Katovice je dobila Poljska. Nemčija je dobila ostalo, torej okrog 75 odstotkov plebiscitnega ozemlja in 57 odstotkov prebivalstva. Res pa je, da je dobila Poljska 76 odstotkov premogovnikov, 90 odstotkov vseh premogovnih rezerv, 97 odstotkov železnih rudnikov, 82 odstotkov rudnikov cinka in 71 odstotkov svinčenih rudnikov.

SOPRONJ.

Saint Germanska mirovna pogodba je predpisala Madžarski, da mora do 9. avgusta 1921 izprazniti vse nemško govoreče ozemlje okrog Šopronja (Ödenburg), toda, ko so avstrijske čete prišle, da bi to ozemlje zasedle, so naleteli na oborožen madžarski odpor. Na posredovanje veselil, sta Avstrija in Madžarska v Benetkah dne 13. oktobra 1921 pristali na plebiscit, ki naj bi se vršil 14. decembra 1921. Za Madžarsko je glasovalo vsega 15.300 ljudi, za Avstrijo 8200. Na podlagi tega je Svet veleposlanikov 23. decembra 1921 odločil, da to ozemlje pripade Madžarski.

TEŠINJ-WILNO.

Mirovna konferenca je hotela organizirati plebiscit tudi za tešinsko ozemlje, ki leži med Poljsko in Češkoslovaško, ter za ozemlje Wilne, ki sta ga zahtevali Litva in Poljska. Toda do plebiscitov ni prišlo. V Tešnju sta obe prizadeti državi po manjših krvavih spopadih pristali na odločitev Sveta veleposlanikov, ki je tudi potegnili današnjo mejo. V Wilni pa je preprečil plebiscit udar generala Želigovskega, ki je 9. oktobra 1920 Wilno zasedel in za Poljsko obdržal. Še l. 1921. je Zveza narodov predlagala plebiscit v wilnskem ozemlju, toda niti Litva niti Poljska nista predloga sprejeli. Vprašanje je še danes odprto. (»Slovenec«.)

MLADINA V SVOJIH PROSTIH URAH.

Predaja važne in nujne vesti tovarišem v gornjem nadstropju s posebnimi znaki.

Rešitev računske naloge v 4. številki.

Navadno hoče vsakdo seštevati od 1 dalje: $1+2+3+4$ i. t. d. Izpočetka gre račun res hitro izpod rok. A čim dalje, tem težje! Še bolj težko bi bilo od drugega konca: $100+99+98$ i. t. d. Temu se izognemo, če pomislimo, da lahko seštejemo tudi po dve števili z nasprotnih koncev, torej $1+100$, $2+99$, $3+98$ i. t. d. Pri tem zapazimo, da je vsota vedno po 101, torej dobimo 50 enakih vsot po 101, kar da po prav kratkem pismenem ali ustmenem računu celotno vsoto vseh števil od 1 do 100, t. j. 5050.

Slično pravilno rešitev je poslal prvi Cazafura Srdan, dijak 1. razreda klas. gimnazije v Mariboru.

O D R S A N J U

Drsalni sport je še vedno lep, zdrav in zabaven, čeprav ga je za nekaj časa zasenčilo smučanje. Drsanje ne zahteva tolških izdatkov, ne opreme, ne dolgega potovanja v gore in na skakalnice. (Nogo si pa lahko zviješ ali zlomiš tu in tam, kar bi sicer pri dobrem sportu ne bilo potrebno.) — Zanimiv je pogled v zgodovino drsanja, ki sega v taki ali vsaj slični obliki v davne, davne čase. Omenjajo ga že v 2. stoletju pred Kristom. Severnjaki ga poznajo celo v svojih prastarih pripovedkah o bogovih, ki so se drsali po ledu. Poleg drugega orodja iz kamene predzgodovinske dobe so baje našli tudi brušene kosti, ki so služile kot drsalke. Takratni ljudje so zbrusili kose govejih reber, jih preluknjali in pritrdili na obutev za drsanje. Še danes uporabljajo na Dobrudži konjske golenice kot drsalke. — V 12. stoletju so izdelovali lesene drsalke z vložnim železom. Razširile so se posebno iz Nizozemske, ki ima pozimi mnogo zamrznjenih rek in prekopov. Zato so nazivali take drsalke »Holandke«. Iz leta 1498. imamo tudi prvo sliko, ki predstavlja svetnika drsalec »Lidvina« na drsalkah. Drsanje je bilo v prihodnjih desetletjih še često predmet za slikanje. Tudi pesniki in pisatelji opisujejo drsanje na ledu. — V 18. in 19. stoletju je imelo že vsako veliko mesto pred mestom posebne prostore za drsanje. Staro in mlado se je zabavalo na ledu. Ustanovili so celo drsalsko »zadrugo«. Le ženski spol se ni smel drsati. Bilo je nedostojno! Proti tej nesmiselni utesnitvi osebne svobode se je borila že pred 80 leti slovita pevka grofica Rossi. Nastopila je na drsališču s svojo hčerko in je — zmagala. Od tedaj se smejo drsati tudi ženske. — V mnogih pokrajinah Evrope nosijo otroci — in tudi odrasli — še danes lesene coklje. Otroška razboritost je kaj hitro pretvorila coklje v drsalke s tem, da si je zabila deca na leseni podplat vzdolž debelo žico. Take drsalke uporabljajo še danes. Na tehniško izpopolnjenih lesenih drsalkah celo tekmujejo. — Današnje jeklene drsalke so izumili praktični Američani leta 1850. Dobrih 10 let zatem so bile že razširjene po Evropi. Prvotna oblika je bila spredaj ostra. Najbolj so bile razširjene drsalke »Halifax«. Današnje drsalke imajo na sprednjem koncu krivino kakor jo vidimo pri sankah. — Najznamenitejši drsalci so bili Dunajčani. Dunajska drsalska šola je bila splošno znana, a le v pogledu umetnega drsanja. Glede hitrosti so še danes na prvem mestu Nizozemci in prebivalci severnih dežel, kjer se je rodil lepí sport drsanja.

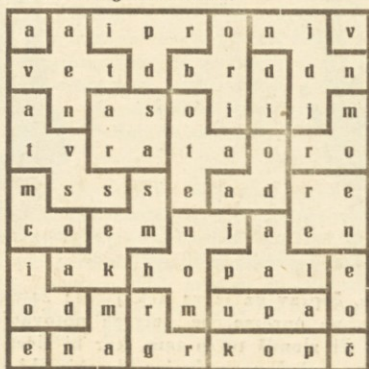
**Ministrstvo prosvete je z odlokom P. br. 19.462
od dne 30. VI. 1934. l. priporočilo list „Razor“
za vse nižje srednje in meščanske šole.**

V S E B I N A

Fr. Milčinski: Ošpice 161. — Ilka Vaštetova: Zaklad v Emoni 162. — Tone Seliskar: Z omiški ribiči po Jadranu 165. — Viktor Pirnat: Kako nastajajo naše šolske potrebščine: Svinčniki, pero in črnilo 170. — Kunaver Pavel: Raziskovanje podzemskih jam 172. — Drago Humek: Nekaj o pletenju 175. — Musek Vitko, dijak. Ptuj: Pri haloškem umetniku Emeršiču 177. — Cand. ing. arch. Ljubo Humek: Aleksandrova kolej v Pragi 178. — Trošt Janko: Bajtarske 182. — Šrebeč Milan, mešč. šola v Ptuj: Ptujski prelek 184. — Kunaver Pavel: Planinke — skavtinje 184. — Oskar Hudales: Brat Bill 188. — Pregled plebiscitov 190.

Naslovna slika: „Grajščica“. 7. VIII. 1921.

SESTAVLJANKA.

Nariši ta kvadrat in njega dele na risalni papir, izreži posamezne dele, pa jih zopet sestavi tako, da boš dobil po navpični sredini someren, enako velik kvadrat. Ob pravilni sestavi moramo čitati v vodoravnih vrstah znan stih Frana Levstika.

Rešitev rebusa v 4. številki.

Ne plaši se znoja,
ne straši se boja,
Saj moško dejanje
krepčuje moža.

Kot prvi rešilec se je zgledil eno uro po razdelitvi lista dijak 2. a razreda klasične gimnazije v Mariboru Ciril Mastnak, ki je prejel obljubljeni knjigo.

ŠTEVILČNA NALOGA.

1 5 8 12 11 4 10 4 15
3 14 2
15 6 13 9 5 7
2 8 2 16 6 17 2
18 4 17 2 14 2 11
19 2 19 3 11
4 8 11 2 9 6 4
18 2 19 20 4 9
3 12 11 18 5
13 16 5 7 2 16 6 21 1 5
4 19 6 21 2 16 18
12 3 19 2 11 9 2
16 6 22 3 9 13
2 11 2 11 3 9 22
15 5 8 5 9 2
6 9 2 15 2 7 6
18 2 8 11 2 9
4 23 16 5 8 2 24

Samostan na Poljskem
Filmska družba
Pomlad
Razčlenba
Dolina v Palestini
Predpotopna žival
Jezero v Sev. Ameriki
Del jadrenice
Izliv reke
Zabavišče
Kopališče na Jadranu
Otok v Ind. oceanu
Starogrški državnik
Upravnik Turčije
Planet
Reka v Zadnji Indiji
Dragocena smola
Zadružbina

Začetnice dajo od vrha navzdol znamenito naročilo.

„**RAZORI**“ izhajajo vsak mesec in stanejo **3 Din** za številko. List izdaja »Udruženje jugoslovanskega učiteljstva meščanskih šol, sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani«, zanjo odgovarja Makso Hočevar, ravnatelj mešč. šole v Ljubljani. — Urednik Tone Gaspari, Rakek. — Uprava: Maribor, deška meščanska šola. — Vsi dopisi na: Uredništvo »RAZOROV«, Rakek. Za uredništvo odgovoren Drago Humek, ravnatelj meščanske šole v Mariboru. Za Mariborsko tiskarno odgovarja Stanko Detela, ravnatelj v Mariboru.